

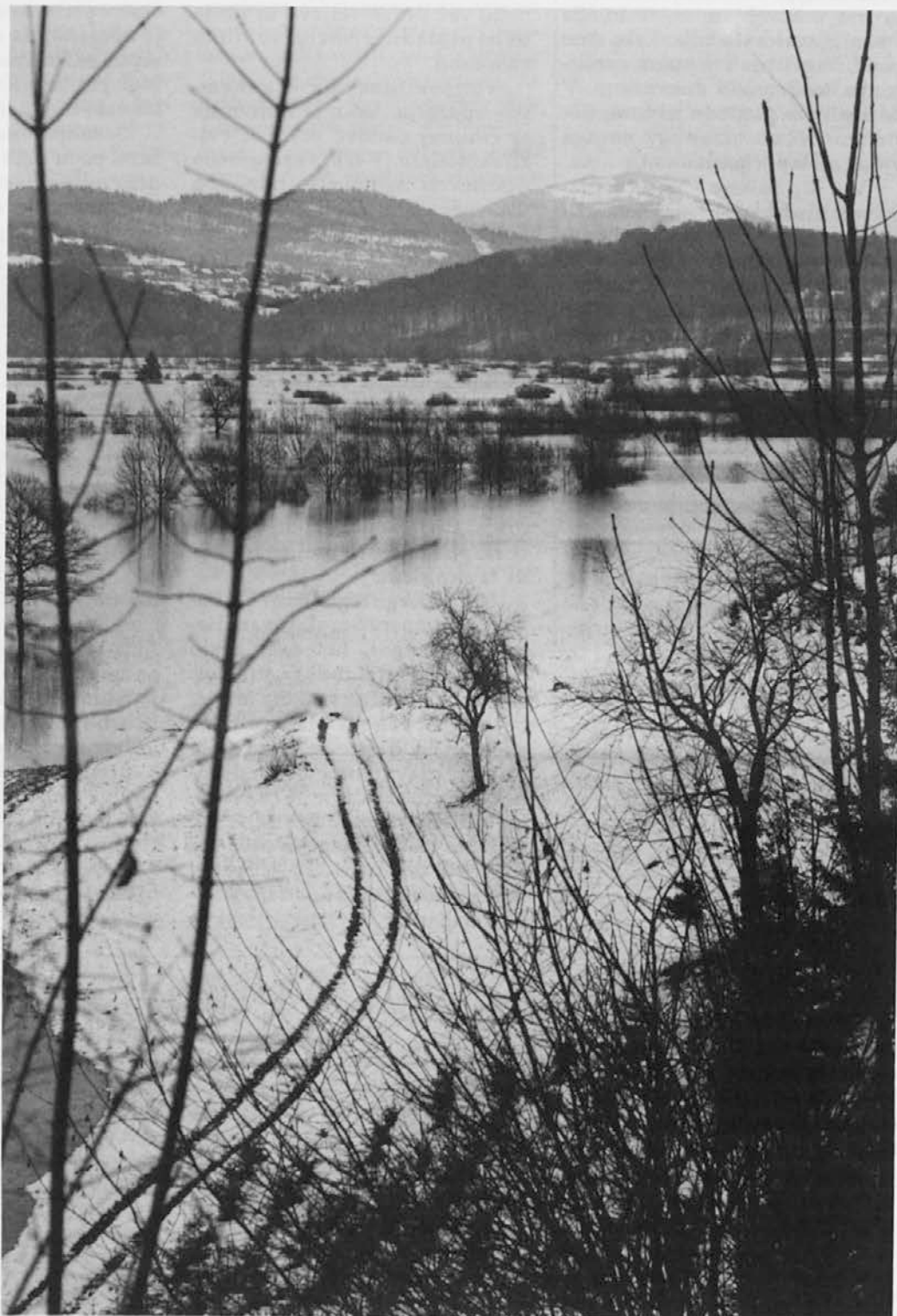
Božič - praznik duhovne luči

Že skoraj 2000 let bo kmalu minilo, od-
kar se čez zamejsko oblo razlega klic nebe-
ških zborov, ki pravi: »Slava Bogu na viša-
vah in na zemlji mir ljudem, ki so mu po vo-
lji.« Če natančneje premislimo te besede,
spoznamo, da gre za vedno aktualno sporo-
čilo, ki zadeva najgloblje temelje človeko-
vega bivanja, njegovo hrepenenje po popol-
nem oziroma tistem, kar presega človeške
razsežnosti in sposobnosti. Pred nami se ta-
ko razvrščata vsa dramatičnost in tragičnost
človekove osebe, ki je razpeta med nebom
in zemljo, med slabim in dobrim, med svet-
lim in temnim, med zemeljskim in večnim.

Ni naključje, da je prav v adventnem bo-
goslužju večkrat govor o luči, ki razsvetlju-
je temo, pri čemer pa ni mišljena luč v fizi-
čnem pomenu besede, marveč v duhovnem.
In prav te luči pogrešajo pri sodobnem člo-
veku vsi tisti, ki se ukvarjajo z vprašanji
njegove duševnosti in duhovnosti, pa naj bo-
do to duhovniki, psihologi ali umetniki. Iz
teh najglobljih vzgibov človeške duše pa je
doslej zrastle vse tisto, kar presega čas in kar
mi prepoznavamo v vrlih svetnikov, v do-
sežkih znanstvenikov, v stvaritvah umet-
nikov, v požrtvovalnosti tudi malih, manj
znanih ali popolnoma neznanih ljudi.

Zgoraj citirano svetopisemsko besedilo
nikakor ne ločuje zemeljske in nadzemeljs-
ke stvarnosti, saj angelski klic zagotavlja
mir ljudem, ki so Bogu po volji. V opom-
bah k slovenskemu prevodu Nove zaveze iz
leta 1984 lahko preberemo, da pomenijo be-
sede »Bogu po volji« tiste ljudi, ki so delež-
ni njegove naklonjenosti. Seveda pa ta na-
klonjenost ni nekaj avtomatičnega, ampak
predpostavlja tudi človeško akcijo, ki naj
bo usmerjena k dobremu in naj izhaja iz
vzgibov srca. To pa je tisto novo, kar je
krščanstvo pred skoraj 2000 leti vneslo v raz-
padajoči poganski svet in v tej luči božični
praznik, torej praznik Gospodovega priho-
da na svet, ni stvar neke naivne pripovedi,
marveč nekaj, kar se dotika samega člove-
kovega bistva. Ostaja torej resnica, da je
Kristus s svojim rojstvom najbolj poveličal
prav človeka, ki se s svojo duhovno razsež-
nostjo bistveno ločuje od ostalih živih bi-
tij. Če vse to razumemo, potem nam postane
še bolj jasen pojem duhovne luči, o kate-
ri je na tako odličen način govor v svetopi-
semskih besedilih in pomeni nasprotje temi,
torej vsemu slabemu in negativnemu.

Z željo, da bi nas letošnji božični praz-
nik navdušil za vse dobro, prizrčno vošči-
mo vsem našim bralcem!

(foto Jan Leszczynski)

Sodelavcem, naročnikom; bralcem
in vsem Slovencem želi vesele božične
praznike in uspešno novo leto 1995

NOVI LIST

ITALIJA V VRTINCU VLADNE KRIZE

»Večina, ki je nastala 27. marca, je le volilna koalicija, je sporazum, ki je bil sklenjen za zmago na volitvah in ne za to, da bi zmagovalci vladali.« Tako smo pred dnevi brali v enem razširjenih italijanskih dnevnikov. V formalnem pogledu ni torej nobene ovire za sklenitev novega zavezništva v parlamentu.

V Italiji imamo namreč parlamentarni sistem. Vlada mora uživati zaupanje obeh zakonodajnih zbornic (poslanske in senatne) in ni neposreden izraz volje ljudstva. Kljub temu pa ne smemo prezreti pomena novega večinskega volilnega sistema, za katerega so se volivci izrekli na referendumu. Po tem sistemu volivci izbirajo tako kandidate in stranke kot večino, ki naj vlada. V takih okoliščinah sta menjava ali korenita sprememba zavezni-

jamstvene institucije, ki jih predvideva ustava. V sedanjem večinskem kontekstu te institucije nimajo več prave veljave in jih je treba uskladiti z novim volilnim zakonom.

Turinski dnevnik »La Stampa« opozarja, kako je nujno, da se čimprej nanovo uredi televizijski sistem. V tej zvezi je treba upoštevati najnovejšo razsodbo ustavnega sodišča. Berlusconijev holding Fininvest deluje po koncesijah, ki niso v skladu s črko in duhom republiške ustave. Ima namreč prevladujoč položaj na tem področju in torej nekakšen monopol. Dnevnik meni, da so zadnje politične volitve bile nelegitimne, zaradi česar bi morali sedanjemu parlamentu zaupati nalogo, da to kočljivo, a silno važno vprašanje uredi v skladu z zadnjo razsodbo ustavnega sodišča. Parlament se torej ne more razpustiti, če se prej ne reši tudi ta problem.

Kaj iz vsega tega sledi? Če bosta v parlamentu izglasovani nezaupnici vladi, kot predlagajo Severna liga in Ljudska stranka, oz. Demokratična stranka levice, bo Berlusconijska vlada morala odstopiti. Od tega trenutka dalje bo imel glavno besedo predsednik republike Scalfaro. Ta bo gotovo izbral mandatarja za sestavo nove vlade. Njegova prva naloga bo ugotoviti, če je sploh možna kakšna nova parlamentarna večina. Če bo njegov poskus

uspešen, bo krize vlade kmalu konec.

Opazovalci pri tem predvsem omenjajo možnost imenovanja t.i. »predsednikove vlade«. Po ustavi je sicer vsaka vlada »predsednikova«, saj državni poglavar imenuje mandatarja in na njegov predlog tudi ministre. Če je večina v parlamentu jasna in trdna, je naravno, da se bo predsednik republike ravnal v skladu s predlogi predstavnikov te večine in bo zato mandatar iz njenih vrst.

Sedanji trenutek v notranji politiki pa ni prav nič jasen in se bo državni poglavar po vsej verjetnosti moral ravnati po lastni uvidnosti. Nalogo za sestavo nove vlade bo moral poveriti »svojemu človeku«. Šlo bo torej za pristno »predsednikovo vlado« (če bo seveda mandatar uspešen).

Ob robu sedanje vladne krize je treba zabeležiti potres v Severni ligi, kjer se je lepo število parlamentarcev uprlo sklepu strankinega vodstva, da se zahteva v parlamentu glasovanje o nezaupnici sedanji vladi. Ligin glavni tajnik Bossi pa vztraja pri svoji politični viziji nadaljnega političnega razvoja v državi. Pravi namreč, da si je treba prizadevati za izoblikovanje dveh polov, ki naj si bosta alternativna. Liga se zavzema za takoimenovani liberaldemokratski pol, s katerim bi v boju za oblast tekmoval takoimenovani progresistični pol. V prvo združbo bi poleg Severne lige sodili še Ljudska stranka in v teoriji tudi Gibanje Naprej, Italija!, v drugi pol pa predvsem Demokratična stranka levice in ostale leve demokratične stranke ter skupine.

Slovinci, Rim, Ljubljana

Pred kratkim je bilo v Gorici zborovanje o Italiji, Sloveniji in medsebojnih meddržavnih odnosih. To še posebej v sedanjem okviru nelahkih rešitev za pristop Slovenije v Evropsko unijo. Krožek Frontiera aperta je s tem hotel prispevati v tej razpravi in sicer na odprt, evropski način. Poleg deželnih parlamentarcev sta bila pomembna zlasti nastopa dveh bivših zunanjih ministrov Italije in Slovenije, ki sta Nino Andreatta in Lojze Peterle.

Ni naš namen podajati poročila o zanimivem zborovanju, ki je že bilo deležno pozornosti našega lista v prejšnji številki. Zaustavili bi se nekoli-

Cenjene bralce obveščamo, da bo zaradi božičnih in novoletnih počitnic prihodnja številka Novega lista izšla v četrtek, 12. januarja.

Vložila ga je svetovalka Severne lige Anna Piccioni

Zakonski predlog za zaščito Slovencev v FJK

Svetovalka Severne lige v deželnem svetu Furlanije-Juljske krajine Anna Piccioni je v teh dneh vložila zakonski predlog za zaščito slovenske manjšine. Predlog vsebuje 8 členov. Svetovalka je sestavila besedilo, ki upošteva najpomembnejše zahteve slovenske narodnostne skupnosti — zajamčeno zastopstvo v deželnem svetu FJK, rabo materinega jezika v odnosu z javnimi upravami in torej ustrezno prevajalsko službo ter finančno podporo za manjšinske dejavnosti. Predlagateljica zakona je v uvodu izrazila upanje, da bo deželni svet njen tekst sprejel in tako rešil »dolgotrajno in zapleteno vprašanje slovenske narodnostne skupnosti.« Dalje je izoblikovala tudi načrt za poseben volilni mehanizem, ki naj manjšinski stranki omogoči izvolitev svojega predstavnika v deželnem svetu Furlanije-Juljske krajine.

Zakonski predlog Anne Piccioni naj bi v pristojni komisiji obravnavali že januarja.

štev v parlamentu sicer možni, a dejansko pomenita prevaro volivcev.

Kako torej iz sedanje hude krize? »V sedanjih institucionalnih razmerah so nove politične volitve nemogoče. Preden se razpišejo takšne volitve, je treba sedanje volilne predpise dopolniti, in sicer v skladu s smernicami, ki jih je nakazal referendum.« Tako smo brali v že omenjenem dnevniku. Potrebno je tudi pregledati

Pokrajinski svet Ssk o političnem položaju

Pokrajinski svet Slovenske skupnosti je prvi del zadnje seje posvetil splošnemu pregledu političnega stanja na Tržaškem v iztekajočem se letu, s posebnim ozirom na delovanje nove tržaške občinske uprave pod vodstvom župana Illyja ter uprav okoliških občin. Ugotovil je, da se, v primerjavi s preteklostjo, postopno spreminja, in sicer na boljše, način delovanja zlasti tržaške občine tako glede glavnih večjih problemov kot tudi njenega odnosa do slovenskih občanov. Ta večja odprtost se kaže, med drugim, v pozitivnem javnem odmevu na možnost, da bi eden od podpredsednikov občinskega sveta bil slovenski svetovalac. Nadaljnji pozitiven premik do problematike Slovencev je zaznati tudi v miljski občini, to zlasti po zaslugi dveh slovenskih občinskih svetovalcev, izvoljenih na skupni listi, in odprtosti samega župana. Stanje v ostalih okoliških občinah, tj. v Dolini, Repentabru, Zgoniku in Devinu-Nabrežini je že utečeno in se v glavnem pozitivno razvija v prid domačega

prebivalstva. V vodstvenih organih Kraške gorske skupnosti pa je v teku novo razporejanje sil in političnih ravnovesij, v okviru katerih je bila Ssk končno priznana velika politična teža. To je še posebej pomembno, zato ker prihaja v času, ko gre za uveljavitev načela, da mora imeti krajevno prebivalstvo odločilno besedo pri pobudah za zaščito Krasa, kot so parki in podobne oblike zaščite teritorija.

Drugo pomembno vprašanje, ki se je obravnavalo na zadnji seji pokrajinskega sveta Ssk, ki jo je vodil predsednik dr. Škerk, je položaj slovenske narodnostne skupnosti v luči sedanjega stanja v državi in odnosov med Italijo in Slovenijo. Iz poročil tako deželnega kot pokrajinskega tajnika je razvidno, da je slovenska stranka ves čas skrbno spremljala celotno dogajanje na tem področju ter stvarno posegla na najvišjih pristojnih mestih za razrešitev trenutno najbolj perečih vprašanj v zvezi z nadaljnjim življenjem slovenske manjšine v Italiji.

ko le ob vprašanju, ki je prišlo na dan prav v tej debati. Kam naj se manjšina ozira za iskanje pomoči? Naj reši manjšinska vprašanja notranja zakonodaja ali pa naj bo le-ta tudi predmet mednarodnih dogovorov in sodelovanja? Vse to je zlasti aktualno v našem primeru, saj prav slovenska manjšina še vedno čaka na rešitev svoje pravične zakonske zaščite.

Že v polpretekli dobi se je v Italiji to pojavljalo zlasti ob razpravi o južnotirolski manjšini, ko je prav Avstrija odločno posegla in zadevo celo iznesla v šestdesetih letih pred Združene narode. Nato pa je Dunaj tudi vedno aktivno sodeloval pri izdelavi sedanjih norm za nemško manjšino, zlasti pri izdelavi znanega »paketa«.

Slovensko vprašanje je seveda še bolj zapleteno. Jugoslavija je prej to zadevo hotela rešiti z osimskim sporazumom iz leta 1975, ki pa je seveda v velikem delu pomanjkljivo, zlasti kar zadeva manjšinsko vprašanje. Praktično je to predal notranjima zakonodajama obeh držav. In danes se vse spet akutno kaže oz. predstavlja v zadevi zaščite slovenske manjšine.

Nekateri diskutanti na goriškem zborovanju so menili, da je bolje zadevo Slovencev izključiti iz dvostranskih pogajanj (med njimi tudi bivši zunanji minister Peterle in goriški senator Bratina). To tudi v glavnem zagovarja italijanski del razpravljalcev. In če je res dolžnost Rima, da predvsem po načelih svoje ustave in zakonov reši to vprašanje, je pa tudi res, da ima Ljubljana prav tako pravico in dolžnost skrbeti za svoje manjšine izven meja republike Slovenije! Kakšna matična država pa bi če ne bila?! Ali je ni Dunaj ničesar naučil?

Upajmo le, da bodo stvari našle primerno in pravično rešitev in da s tem lahko Slovenci v Italiji vidimo v matični domovini res iskrenega in odločnega zagovornika!

a.b.

Pogovor s senatorjem Darkom Bratino

Zaščita slovenske manjšine je dolžnost italijanske države do lastnih državljanov

Senator Darko Bratina, ki je bil izvoljen na listi Demokratične stranke levice, je zadnja dva tedna preživel v Rimu, saj so se v italijanskem političnem centru zadeve do skrajnosti zapletle. Zaradi teh svojih obveznosti se ni mogel niti udeležiti posveta ob 20-letnici Slovenskega raziskovalnega instituta, ki je potekal na Padričah, čeprav je bila njegova prisotnost že napovedana. Na vprašanja za naš list je odgovoril po telefonu. Ocenil je sedanjo italijansko politično situacijo ter govoril o manjšinskem zaščitnem zakonu, prispevkih za naše kulturne ustanove in odnosih med Italijo in Slovenijo.

Kdaj nameravate vložiti zakonski osnutek za zaščito Slovencev v Italiji, ki so ga izdelali predstavniki naše narodnostne skupnosti in kako kaže s finančnimi prispevki?

Pred predstavitvijo želim dobiti čim širši konsenz s strani drugih parlamentarcev. Pravzaprav sem računal prav na to predpraznično obdobje, vendar se je sedaj stanje tako zaostri- lo, da je sploh težko komunicirati. Poskusil bom torej januarja, medtem pa si bom prizadeval, da bom dobil čimveč podpisov izvoljenih predstavnikov, razen seveda tistih, ki so bili izvoljeni na listah Nacionalnega zavezništva. Samo tako ima zaščitni zakon možnost, da prodre.

Kakšna bo politična situacija januarja, trenutno še ne moremo vedeti. Tudi kar zadeva finančne prispevke za našo narodnostno skupnost, še ni nič jasnega. Vsota naj bi bila sicer ista kot lani, vendar pa je v »skupnem kotlu« sredstev predsedstva vlade. Potreben bi bil torej dekret ali pa poseben zakon, ki bi ta sredstva namenil za kulturne dejavnosti slovenske narodnostne skupnosti in jih dodelil deli Furlaniji-Juljski krajini.

V komisiji za zunanje zadeve v senatu, katere član sem, sem predlagal resolucijo, ki je bila odobrena z večino, ki obvezuje vladu, da ponovno financira Slovence v Italiji, Italijane v Sloveniji in na Hrvaškem ter furlansko manjšino.

Kako odnosi med Slovenijo in Italijo odmevajo v Rimu. Ali to pogojuje tudi odnos do manjšinske problematike?

Sedanja italijanska vlada je te odnose zapletla do skrajnosti. V senatu smo o vseh teh vprašanjih tudi razpravljali in večina je bila za to, da se bilateralne odnose med Slovenijo in Italijo loči od multilateralnih. Zunanji minister Martino, kateremu sem postavil vprašanje v zvezi z manjšinsko zaščito, pa mi je dal prav glede tega, da so odnosi med obema državama stvar zase, ki se je torej ne sme mešati z nujnostjo zaščite slovenske narodnostne skupnosti. Res pa je, da tudi minister ni samostojen, saj je vezan na večino, ki misli drugače od njega.

Vsekakor nameravam vztrajati na stališčih, da rešitev problemov sloven-

ske narodnostne skupnosti ni usluga Sloveniji, ampak dolžnost italijanske države do lastnih državljanov.

Ali sodelujete oz. vzdržujete stike tudi s parlamentarci drugih narodnostnih skupnosti?

Seveda. Z njimi se vedno posvetujem, ko pridejo na dan manjšinska

vprašanja. V stalnem stiku sem na primer s senatorjema Ferrarijem (Südtiroler Volkspartei) in Dujanyjem (Union Valdotaïne). Vendar pa je za dejanski korak naprej potreben širši konsenz ostalih strank. Prav in nujno je, da obstajajo manjšinske stranke in da imajo svojega predstavnika v parlamentu, da vsaj opozorijo na obstoječe probleme. Sami po sebi pa nimajo velike moči, tudi če se povežejo med sabo. Treba je torej predvsem prebiti zid vsedržavnih strank. Pri tem je veliko odvisno od osebnih stikov, ki jih manjšinski predstavnik uspe vzpostaviti. Po mojem mora biti parlamentarec v pravem smislu besede in se ne sme osredotočiti samo na vprašanja, ki zadevajo njegovo ali tudi druge narodnostne skupnosti. Najprej si mora torej pridobiti ugled kot polnokroven parlamentarec. Le tako bo pridobil verodostojnost in mu bodo pripravljene prislusniti tudi, ko bo govoril o problemih etničnih skupnosti.

Kaj menite o sedanji italijanski vladi?

Ta koalicija je bila naravnost katastrofalna. Dovolj je, da pogledamo, kaj se dogaja na mednarodnem tržišču. Vlagatelji zapuščajo Italijo, lira pada, borsa drsi navzdol... Če se bo to stanje še nadaljevalo, bo Italija prišla »na boben«. Treba je torej izglasovati nezaupnico tej vladi in sestaviti novo večino z novimi silami.

Svečanost na openskem strelišču

Konec prejšnjega tedna so se številni udeleženci poklonili spominu petih slovenskih fantov, ki so jih fašisti na drugem tržaškem procesu obsodili na smrt in nato obsodbo izvršili na openskem strelišču. Uvodno misel je v slovensščini in italijanščini podala Neva Lupinc.

Knjižnica Pinko Tomažič in tovariši je ob obletnici usmrtnice priredila v Prosvetnem domu na Opčinah tudi razstavo z naslovom »Slovenski umetniki v Gonarsu — risbe iz taborišča 1941-43«. Pri postavitvi je sodeloval tudi Muzej novejšje zgodovine iz Ljubljane.

Na sliki: (foto Kroma) prizor s svečanosti na openskem strelišču

Zadružna kraška banka in njena skrb za kulturne in socialne dejavnosti

Hranilnice in posojilnice oziroma po novem Banke zadružnega kredita ali Zadružne kreditne banke delujejo kljub zelo spremenjenim razmeram od ustanovitve sem v duhu zadružništva in po načelu vzajemnosti in ne le v korist poedinca — kot je pogosto zapažati pri podobnih pridobitniških ustanovah — ampak celotne krajevne skupnosti na območju, na katerem imajo dovoljenje, da poslujejo.

Bančni posli in različne storitve finančnega značaja sodijo v bistvo delovanja hranilnic — zadružnih denarnih zavodov, toda s tem se vzajemnostni duh ne uresničuje dovolj. Posegati je treba globlje v družbo, da se poveča njih človekoljubni namen in pomen v najpristnejši obliki medsebojne pomoči.

Zadružne banke imajo zato tudi nalogo, da podpirajo pobude, ki imajo tako gospodarski kot socialni in kulturni značaj in ki so v neposredno korist krajevnih skupnosti.

Med pobude gospodarske in socialne koristi štejemo tudi pomoč, ki jo Zadružna banka nudi nekaterim posebno važnim zadrugam ali odborom za pripravo raznih razstav in podobnih pobud splošnega značaja.

Med dejavnosti na vzgojnem in kulturnem področju pa spadajo razna darila učencem in dijakom ob različnih priložnostih; podpore dobrodelnim, prosvetnim in športnim društvom, prispevki za literarne nagrade, prispevki za razne publikacije in prslave; izredne podpore za priložnostne prireditve, nagrajevanje ob tekmovanjih in razstavah itd.

Upravni svet Zadružne kraške banke ima za take pobude in podpore na razpolago večji ali manjši znesek iz vsakoletnega poslovnega prebitka. Vsoto določijo člani zadruge na letnem običnem zboru po odobritvi poslovnega obračuna.

V zadnjih mesecih je Upravni odbor Zadružne kraške banke prejel veliko prošenj za podpore in prispevke. Na svoji zadnji seji letošnjega leta je vzel v pretres vse prošnje in odobril znatno vsoto za prispevke, podpore, darila, nagrade, za nakup opreme in za delovanje ustanov in društev, a tudi izredne prispevke za popravila kulturnih domov, cerkva, športnih objektov od Devina do Miljskih hribov. Kjerkoli je potrebno, naša zadruga priskoči na pomoč, a vseh in v vsem pa vendarle ni mogoče zadovoljiti, saj je potreb še in še! Za nekatere prireditve pa daje Zadružna kraška banka — združeni bivši hranilnici in posojilnici iz Nabržine in z Opčin — (npr. za novoletni koncert, za Izvestje, za tisk koledarjev idr.) podporo skupno z drugimi slovenskimi denarnimi zavodi v zamejstvu. Precejšnje zneske pa je podelila v podobne namene, toda v obliki reklamnih oglasov in raznovrstnih sponsorizacij.

Knjižna zbirka GMD je letos uglašena na več jubilejev

»Sedemdeset let med nami« s tem geslom se predstavlja letošnja knjižna zbirka Goriške Mohorjeve družbe, ki je te dni na razpolago vsem, ki so navezani na to knjižno založbo in onim, ki jih bodo pritegnile letošnje izdaje.

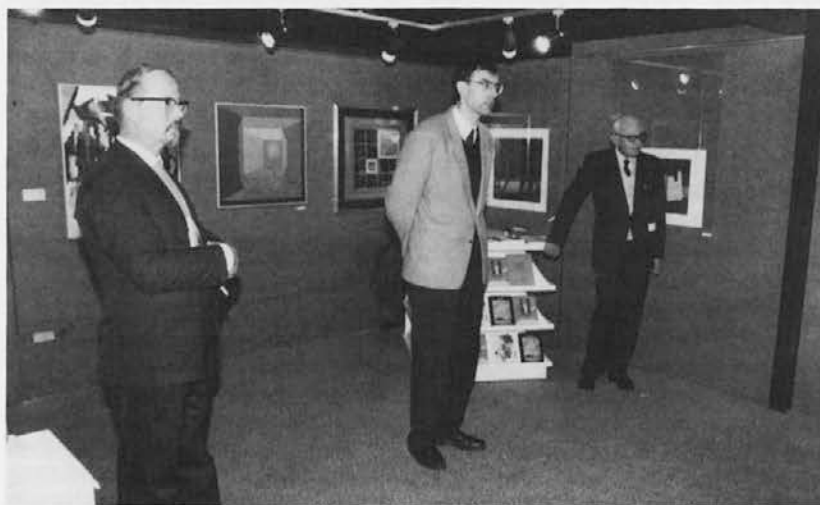
Goriška Mohorjeva družba je nastala pred sedmimi desetletji, ker so bile zgodovinske razmere pač take, da je bila ustanovitev družbe edino jamstvo, da dobijo slovenski ljudje pod Italijo knjige v svojem jeziku. Fašistična Italija je namreč že jasno pokazala, da sistematično uničuje vse, kar je bilo slovenskega, in onemogoča uvoz slovenskih knjig iz matice.

Poslanstvu širjenja med ljudstvo takega branja, ki bo zanj zanimivo in koristno, je GMD ostala zvesta skozi vso svojo zgodovino. V dneh okrog sv. Miklavža, ko te knjige navadno izidejo, je zato med rednimi naročniki zbirke veliko pričakovanje. Tako smemo trditi, da je bilo tudi letos.

Letošnja knjižna zbirka je uglašena na več obletnic in jubilejev. Z izdajami so tako počastili 70-letnico delovanja. Temu jubileju je posvečen del Koledarja za leto 1995. Na to nas spominja že platnica, ki upodablja drevo, ki rodi zlate sadove. Gre za delo slikarja Giacinta Jussa, ki je koledar tudi opremil, notranje ilustracije, ob posameznih mesecih koledarskega dela, pa so prispevale dijakinje Pedagoškega liceja »S. Gregorčič« v Gorici. Na 70-letnico GMD nas spominja več člankov v zborniku. V Koledarju, ki ga je uredil dr. Jože Markuža, je tudi veliko drugih zanimivih člankov, ki obravnavajo zgodovinske in literarno zgodovinske teme, pa tudi socialna vprašanja, znanstvene raziskave, preberemo pa tudi lahko spominske članke na osebnosti, ki so umrle v letošnjem letu, ter poročila o političnem, kulturnem in prosvetnem delovanju društev in organizacij na Goriškem in na Tržaškem. Gre torej za dragoceno publikacijo, ki redno poroča o življenju in delu vsaj določenega kroga ljudi v našem zamejstvu.

Goriški Mohorjevi družbi moramo letos tudi čestitati ob koncu izdajanja Primorskega slovenskega biografskega leksikona. Letos je namreč izšel zadnji, 20. snopič, ki objavlja zadnji sklop Dodatkov, od črke M do Ž.

S tem snopičem se torej končuje ta veliki založniški in izdajateljski podvig, ki je trajal 20 let in ki objavlja 3483 gesel na 2370 straneh v rednem delu, v Dodatku pa še 946 gesel na 441 straneh. Delo je izpeljal do konca prof. Martin Jevnikar, ki je leksikon prevzel na svoje rame leta 1981 in ga nadaljeval ter izpeljal v duhu predhodnih urednikov Marijana Breclja, Rudolfa Klinca in Antona Kacina, s katerimi je sodeloval vse od začetka izhajanja tega dragocenega enciklope-

Knjižno zbirko GMD so predstavili tudi v Tržaški knjigarni. Na sliki (foto Kroma) so z leve J. Markuža, M. Tavčar in M. Jevnikar

dičnega dela. Prof. Jevnikarju gre torej priznanje, da je usklajeval delo več kot sto sodelavcev. Njihovo število je seveda od leta do leta nihalo. Uredniku in njim gre torej priznanje, da so v dveh desetletjih izhajanja opravili to zares pomembno delo, ki priča o bogati in vsestranski ustvarjalnosti primorskih ljudi. Primorski slovenski biografski leksikon krije širši zemljepisni prostor Primorske, saj so se uredniki odločili, da bodo zajeli celotno področje, ki je po prvi svetovni vojni prišlo pod italijansko oblast, se pravi zemljepisni prostor, ki ga je zgodovinsko krila Goriška Mohorjeva družba. Zaključeni podvig Primorskega slovenskega biografskega leksikona je torej veliko delo, in kot trdijo nekateri leksikografi, je Primorska ena redkih dežel, ki se lahko pohvali s svojim, tako široko zasnovanim biografskim in življenjepisnim opusom, kot ga predstavlja 20 snopičev leksioma, ki so izhajali v Gorici.

V letošnjem knjižnem daru je izšel tudi ponatis dela Alojza Rebule Vinograd rimske cesarice in zgodnje novele. S ponatisom zbirke, ki jo je Rebula za to priložnost »podsadil« še z drugimi »trsi« svoje prve ustvarjalne dobe, se je Goriška Mohorjeva družba spomnila njegove 70-letnice. Uvod v knjigo je napisala prof. Diomira Fabjan Bajc. Gre za novele, ki bralcu predstavijo prvega Rebula, mladega pisatelja, ki boleče občuti prve povojne razmere na Tržaškem, ki je še ves razbolel od vojnih dogodkov na Krasu, sprašuje se o vprašanjih, ki so še danes pereča za obstoj slovenstva v zamejstvu. Narodnoobrambna problematika se torej prepleta z osebnimi stiskami malega človeka. Rebula se nam pokaže kot zelo neposreden pisatelj. To so teme, ki jim je Rebula v osnovi ostal zvest do najnovejših del, čeprav je v zadnjih štirih desetletjih, knjiga je prvič izšla leta 1956, bistveno razvil duhovno čutenje in ga postavil v jasne dimenzije, zaradi katerih je danes nesporno eden vodil-

nih slovenskih pisateljev. Knjigo je imenitno ilustriral Franko Žerjal, ki si je omislil platnico in tudi štiri notranje ilustracije, ki delijo knjigo tudi vsebinsko na štiri tematske sklope.

Tudi letos je GMD poskrbela za izdajo knjige v okviru zbirke »Naše korenine«, ki jo urejuje dr. Branko Marušič, sicer neprecenljiv sodelavec pri Primorskem slovenskem biografskem leksikonu. Letos so torej izšli spomini tigrovskega voditelja in znanega kulturnega delavca Zorka Jelinčiča. Knjiga naj bi bralca spomnila, da bo prihodnje leto 50 let od konca druge svetovne vojne in da bo julija prihodnjega leta minilo 30 let od smrti Zorka Jelinčiča. Spominom je Jelinčič sam dal naslov Pod svinčenim nebom. V njih se nam pokaže življenjska usoda narodnjaka, planinca in neustrašnega prosvetnega delavca, ki je pod fašizmom predsedel devet let ječe in še tri leta konfinacije. Bil je med ustanovitelji organizacije TIGR. Ti spomini zelo lepo prikazujejo mišljenje in čutenje našega človeka v dobi fašizma. Govorijo o življenjskih postajah in preizkušnjah Zorka Jelinčiča in njegove družine, še zlasti žene Fanice Obid in hčerke Rade ter Jasne. V knjigi je polno dragocenih informacij, ki jim je dr. Milica Kacin-Wohinz uvodoma postavila zgodovinski okvir. Osebo pričevanje sina Dušana pa osvetljuje nekatera ozadja o kasnejši usodi tega preizkušenega človeka. Knjigo je pripravila za tisk Jelinčičeva hčerka Rada, ki je žal umrla pred nekaj dnevi, še preden ji je bilo dano, da bi knjigo tudi sama videla. Kot smo slišali, pa se je izdaje izredno in globoko veselila, saj je čutila, da se s to knjigo popravlja nekakšna pozaba, ki je legla tudi na Zorka Jelinčiča in delovanje samega TIGRA. Bili so to ljudje, ki so se prvi odločno uprli fašizmu. To dejstvo pa je bilo dolgo časa nekakšna tabu tema. Knjigo je opremil Pavel Medvešček, ki od začetka skrbi za »zunanjo obleko« zbirke Naše korenine.

Izšla je tretja letošnja številka revije »Pretoki«

Pred dnevi je v zamejstvu izšla tretja letošnja številka kulturne revije »PRETOKI«, ki jo izdaja Kulturna zadruga »Maja« iz Gorice v sodelovanju s Komisijo za kulturo pri Slovenski kulturno gospodarski zvezi in goriškimi Kulturnim domom. Revijo ureja Ace Mermolja.

Tretja številka »Pretoki« s podnaslovom »V znamenju literature« prinaša v uvodnem delu več literarnih prispevkov mladih piscev in piscev srednje generacije (Jurij Paljk, Igor Pahor, Boris Pangerc, Matejka Grgič, Majda Gergolet).

Za uvodni esej o literaturi v zamejstvu pa je poskrbel Miran Košuta, ki je označil identifikacije posebnosti tukajšnje književnosti. Košuta jemlje kot izhodišče svojega razmišljanja pet zaznamovanosti, in sicer ontološko, etično, narodnostno, prostorsko in jezikovno. Na tej osnovi začrta »znamenje«, ki daje zamejski literaturi poseben pečat in glas.

Zanimiva eseja o narodnostnem vprašanju sta prispevala Marija Jurič Pahor in madžarski pisec Csaba Tabajdi. Marija Jurič razmišlja v eseju Pri-sila spomina o problemu naroda kot moči, Csaba Tabajdi pa o funkcijah in disfunkcijah nacionalnega vprašanja v srednji in vzhodni Evropi. Marko Jarc je prispeval drugi del študije o prevajalskem delu Andreja Budala. Tokrat je analiziral Budalove prevode iz francoščine. Zaključni članek je izpod peresa Aceta Mermolje, ki razmišlja o spremembah, ki vplivajo na življenje slovenske manjšine v Italiji ter o reakcijah naše skupnosti na zgodovinske prelomnice. Članek je bil napisan pred kakim mesecem, ohranja pa svojo aktualnost kljub naglemu razvoju dogodkov.

V zaključku naj še dodamo, da je ta številka opremljena s slikami slovenskega goriškega likovnega umetnika Vladimirja Klanjščka.

* * *

V Kulturnem domu v Gorici razstavljajo fotografi »Skupina 75«

V Galeriji Kulturnega doma v Gorici (ul. Brass, 20) bo vse do konca letošnje leta odprta skupinska fotografska razstava Fotokluba »Skupina 75« iz Gorice. Ob tej priložnosti razstavljajo naslednji goriški ljubitelji fotografske umetnosti: Zdenko Vogrič, Vilko Fajt, Silvan Pittoli, Flavio Mosetti in Walter Nanut. Kolektivno razstavo prireja Fotoklub »Skupina 75« v sodelovanju z Upravnim odborom Kulturnega doma iz Gorice.

Razstava je odprta ob delavnih po tem urniku: od 9. do 12. ure ter v večernih urah med raznimi kulturnimi prireditvami.

»Vladajoči krogi skušajo v Gorici pokvariti vzdušje med Slovenci in Italijani«

Razmere na Goriškem so se po izvolitvi nove pokrajinske uprave, ki je manjšini vse prej kot naklonjena, precej zaostrole. Tudi v pred kratkim izvoljenem občinskem svetu so težave, saj so prevladale desničarske sile, kar nujno vpliva tudi na odnose med obema narodnostnima skupnostima. O tem je v intervjuju povedal kaj več goriški občinski svetovalec Slovenske skupnosti dr. Bernard Špacapan.

Kako gledate na koalicijsko, ki vodi goriško občinsko upravo? Prav v zadnjih mesecih se odnosi med Slovenijo in Italijo še zapletajo. V kolikšni meri to stanje vpliva na odnose med obema narodnostnima skupnostima v Gorici in znotraj samega občinskega sveta in odbora?

Štiri mesece po izvolitvi župana in novega občinskega sveta je politično vzdušje v Gorici pač tako, kakršnega smo lahko pričakovali, potem ko je prišla na oblast desnica. Koalicijska, ki jo sestavljajo gibanje Naprej Italija, Nacionalno zavezništvo ter Krščansko demokratični center, je veliko obljubljala in se je obvezala, da bo vzpostavila nov način vladanja. V resnici pa prihaja vedno bolj jasno na dan resnica, da med novimi upravitelji ni ljudi z velikimi idejami. Nova uprava sicer trdi, da je ves občinski aparat proti njim in da med uslužbenci ni prave volje do dela, vendar mislim, da bi jim moč, ki izhaja iz večinskega sistema, morala dati dovolj sredstev za učinkovito vladanje. Glede odnosov med slovensko in italijansko narodnostno skupnostjo je treba poudariti, da po mnogih desetletjih Slovenci na noben način ne sodelujemo pri upravi; v prejšnjih časih je bil vedno v odboru tudi slovenski človek Slovenske skupnosti in pa zastopnik PSI. V tej situaciji, ko smo vsi Slovenci v opoziciji, nimamo nobene možnosti, da bi vplivali na odločitve odbora. Prav zato je na primer prišlo do odobritve resolucije o odnosih med Slovenijo in Italijo, ki je podprla najbolj nacionalistična stališča rimske vlade. Vzdušje med Slovenci in Italijani v mestu ostaja na zadovoljivi ravni, kar je sad dolgoletnega delovanja slovenskih organizacij in številnih italijanskih krogov. Očitno pa obstaja želja v krogih vladajoče koalicije, da to vzdušje pokvari. K temu prispeva njihovo tedensko glasilo z objavljanjem cele vrste članikov s protislovensko vsebino. Zlasti v Štandrežu skušajo ti krogi ustvariti polemike okoli zadeve vrta in s stalnimi napadi na rajonski svet, ki ga vodi Božo Tabaj, predstavnik Slovenske skupnosti.

Kaj bi povedali o stikih in sodelovanju med Gorico in Novo Gorico? Zunanjemu opazovalcu se zdi, da so precej plodni in odprti?

Prejšnji goriški župan in tudi sedanjí imajo do uprave v Novi Gorici zelo dvoičen odnos. Po eni strani obstajajo razne skupne iniciative in izja-

ve, in pogosto vidimo oba župana v prijateljskem pogovoru. Po drugi strani pa ni nobene resnične volje z italijanske strani, da bi dobrososedski odnosi postali vsakdanja realnost. Vidimo na primer, da ni nobenega spoštovanja do kupcev iz Slovenije, pa čeprav ti odločilno podpirajo goriško trgovino. Že sam smisel za dobro trgovino bi moral Gorico pripeljati do drugačnih, bolj prijaznih odnosov s sosednjo Novo Gorico. Obstaja cela vrsta dokumentov, ki predlagajo postopno združevanje obeh mest, vendar ni bila uresničena niti prva faza, ki predvideva skupno uporabo nekaterih objektov, na primer novega gledališča v Novi Gorici.

Katere so po Vašem v tem trenutku glavne naloge slovenskega svetovalca?

Če si v opoziciji, imaš seveda malo možnosti, da bi lahko vplival na odločitve uprave. Mislim, da je glavna naloga slovenskega svetovalca v tem trenutku, kar da budno sledi dogajanju in da opozarja na odločitve, ki bi lahko kakorkoli oškodovale našo narodno skupnost. V tem kratkem času štirih mesecev je bil tako blokiran načrt občine, da bi premestila Nižjo slovensko srednjo šolo I. Trinko. Nadalje je občinska uprava sprejela nekatere ukrepe za boljše kontrolo nad delovanjem upepeljevalnika, ki stoji prav na meji s sovodenjsko občino. V prihodnjih mesecih je na vrsti delo za ohranitev Konzulte za vprašanja slovenske manjšine. Ker sedanja sestava konzulte ni pogodba nekaterim krogom, je prišlo do predloga, da se spremeni pravilnik, s tem pa najbrž ne bi bila več zagotovljena sedanja večina. Zadeva je sedaj v obravnavi v eni od občinskih komisij.

Kakšen odnos imajo goriški občinski svetovalci in pripadni-

ki strank večine do manjšinskega vprašanja?

V občinskem svetu sva trenutno dva Slovenca; oba zagovarjama v tem težkem trenutku skupna narodno-obrambna stališča, tako da so svetovnonazorske razlike nekoliko v ozadju. Pozitiven odnos do naših problemov imajo vsi svetovalci opozicije, ker imajo vsi med svojimi volivci tudi naše ljudi. Drugačen je seveda odnos svetovalcev večine; v gibanje Naprej Italija je namreč prešel ves tisti del Krščanske demokracije, ki je združeval kroge istrskih beguncev. Večkrat me motijo stališča mlajših pripadnikov strank večine, ki ohranjajo nacionalistična prepričanja. Tudi oni uporabljajo običajne fraze o privilegijih, ki jih ima manjšina, o ekonomski premoči manjšine, ipd. za takšen odnos je v prvi vrsti krivo dejstvo, da imajo izkrivljene podatke o zgodovini in da ne poznajo slovenskega jezika, vendar sem

prepričan, da gre tudi za premišljeno spodbujanje sovraštva, ki jim je potrebno za volilni uspeh.

Eden od še vedno aktualnih problemov na Goriškem je šola za finančne stražnike. Obstajajo možnosti, da bi načrt preprečili?

Zaradi načrta za gradnjo šole za finančne stražnike sta padla dva prejšnja župana; ob tem vprašanju se je javno mnenje razdelilo. In vendar vse kaže, da gredo načrti naprej. V zadnjem času na letališču iščejo mine. Vse to je le potrditev prepričanja, da stoji za načrti zelo močan lobi, ki uresničuje svoje načrte kljub vsem zaprekam. Slovenci smo bili vedno kompaktno proti zgradbi; provič ker letališče ni primerna lokacija, drugič ker uporablja sredstva Osimskega sporazuma in končno ker ne prinaša nobene prave ekonomske koristi za mesto. Narodnostni aspekt je tudi važen, zlasti, če bi prišlo do zgradbe na področju Štandreža, vendar pri naši stranki realistično ugotavljamo, da je v zadnjih letih iz Gorice odšlo več kot pet tisoč vojakov. Mislim, da bomo v zvezi s to zgradbo v Gorici doživeli še veliko neprijetnih trenutkov.

Še vedno aktualna razprava v Italiji

FAŠIZEM ANTIFAŠIZEM

Pri znani italijanski založbi Rizzoli je pred kratkim izšla drobna, a zelo aktualna knjiga z naslovom: »Fascismo Antifascismo« (Fašizem Antifašizem). Njuna avtorja sta časnikarja Furio Colombo in Vittorio Feltri. Politično in idejno sta na nasprotnih bregovih, kar pomeni, da različno presojata oba pojava. To pa je bil tudi glavni namen založnika, ki je prepričan, da so njuna izvajanja verna slika trenutnega stanja v državi, ko manjka le nekaj mesecev do 50-letnice konca 2. svetovne vojne. Ta je pomenila tudi vojaški poraz fašizma in torej zmago protifašizma. Poznavalci italijanskih razmer pa vedo, da zadeva ni tako preprosta, kot bi se zdelo na prvi pogled.

»Na svetu ni niti dveh Italijanov, ki bi enako mislila o fašizmu. Isto več ali manj velja tudi za antifašizem,« je ob izidu knjige napisal njen recenzent. Niti tako ugledna časnikarja, kot sta Colombo in Feltri, ne moreta o fašizmu in antifašizmu najti skupnega jezika. Založnik se je obrnil na Colomba, ker da ta predstavlja levico, na Feltrija pa zato, ker naj bi bil desničar.

Vittorio Feltri poudarja, da fašizem ni več aktualen in da črnega totalitarizma sploh ni, zaradi česar v tem pogledu ne more biti najmanjše nevarnosti. Pravi še nekaj več: med dvajsetletnim režimom sploh ni bilo pristne fašistične ideologije. Feltri meni, da sploh ni bilo sistema, ki bi vodil politično in družbeno akcijo. Šlo naj bi le za muhasto in anarhistično zmes, ki jo je lahko ohranjal pri življenju le Mussolini.

Furio Colombo meni, da je komunizem mrtev in da torej sploh ni več komunistične nevarnosti, fašizem pa naj bi bil po njegovem pri najboljšem zdravju in naj bi tudi resno ogrožal tako Italijo kot tudi ves svet. Colombo v bistvu izraža hrepenenje protifašistične generacije, ki je prepričana, da živi v obdobju po holokavstu. Ne glede na to, kar pravijo nekateri revizionistični zgodovinarji, sta fašizem in nacizem za Colomba ena in ista stvar, predstavljata virus, ki je le začasno neškodljivo, medtem kot sta fašizem in nacizem dejansko bolezni, zaradi katere lahko nekdo zajaha nepravlega konja in se postavi na zgrešeno zgodovinsko stran.

Colombo navaja tudi zanimivo pismo, ki ga je bivši predsednik italijanske republike Cossiga naslovil na glavnega tajnika Nacionalnega zavezništva Finija na začetku letošnjega junija. Tedaj je namreč Fini dejal, da je bil fašizem do leta 1938 znosen politični sistem in da se je hudo poslabšal po tem letu z odobritvijo protijudovskih zakonov.

Bivši predsednik Cossiga v tej zvezi takole piše: »Kot je pravilno ugotovil Togliatti, je fašizem gotovo bil množično gibanje. Bil pa je množično reakcionirano gibanje, ki se je s prevzemom oblasti oddaljilo pri njenem izvajanju od nekaterih svojih socialističnih, sindikalnih in republikanskih izvorov ter še začelo nagibati k monarhiji in k najbolj zabitemu kapitalizmu.

Kot množično gibanje je gotovo izvedel nekaj izboljšav, ki so značilne za državni socializem. Toda ubil je svobodo in prekinil demokratični razvoj italijanske družbe mnogo pred tistim žalostnim 1938. letom, ko je posilil krščansko in strpno vest italijanskega ljudstva z odobritvijo protijudovskih zakonskih ukrepov. Toda pred 1938 je bilo leto 1922, nato leti 1925 in 1926, etiopska kampanja, intervencija proti republikanski Španiji, prepoved političnih strank, katoliških mladinskih organizacij, protozidarstva, ki je bilo do tedaj — in to trdim kot katoličan — pomemben del laične vere Risorgimenta in enotne države. Bili so politični procesi, ustanovitev posebnega sodišča in posebnih policij, preganjanje nemške, francoske, slovenske in hrvaške manjšine ter zlasti ukinitve svobode tiska in odprava parlamenta.

Mislimo, da je Francesco Cossiga naravnost odlično orisal bistvo italijanskega fašizma.

Najnovejša pesniška zbirka je izšla v Ljubljani

»Nemir« Jurija Paljka

v dobo novih sintez. V Juriju Paljku zveni zaresen smeh, zaresen jok, zaresna jeza, zaresno hrepenje, zaresna žalost in zaresno kesanje. Gre torej za pesnika, ki je vreden vse pozornosti, je zaključil Torkar.

V nabitu polnih prostorih Katoliške knjigarne je spregovorila tudi prof. Marija Češčut, ki je govorila o Paljkovem ustvarjalnem delu. Predvsem je opozorila na njegov originalen pristop pri publicističnem snovanju. Tudi sam avtor je ob koncu izrekel nekaj misli. Predvsem je povedal, kako on doživlja poezijo, ter podal eno izmed svojih pesmi, posvečeno tragično umrli prijateljici in goriški kulturni delavki Franki Ferletič. Poezije in nove zbirke sta podala Sara Hoban in Jan Leopoli.

Jurij Paljk se poklicno ukvarja z novinarstvom, piše pa tudi prozo. Svoja dela objavlja v revijah in časopisih predvsem na Primorskem. »Nemir« je njegova druga pesniška zbirka. Prva, z naslovom »Soba 150«, je izšla v Gorici pred osmimi leti.

»Pesnik naj išče navdih za ustvarjanje v svojem srcu in v svoji duši — ne pa v plitvih zmedah logike in čustev tujih modnih Puškinov.« Tako je na predstavitvi pesniške zbirke Jurija Paljka »Nemir«, ki je potekala v Katoliški knjigarni v Gorici, dejal književnik Igor Torkar, avtor spremne besede h knjigi. Delo je izšlo pri ljubljanski založbi Pegaz International. Pesmi, je na predstavitvi še dejal Torkar, nakazujejo prehod

Knjiga iz daljne Avstralije

Bliža se konec leta, a prav pred kratkim mi je prišla v roke pesniška zbirka, ki je lani izšla v daljni Avstraliji. Gre za zbirko pesmi Ivana Legiša — Burnika z naslovom »Za pest drobiža«. Avtor je doma iz Medje vasi in je šel leta 1956, kot pravi v spremni besedi te zbirke Marta Špeš Skrbiš, »...za bratom v Avstralijo. Za pet let... Ostal je za vedno.« Legiša je živel v raznih krajih Južne Avstralije, nazadnje pa se je z družino naselil v Adelaide, kjer se je vključil tudi v kulturne organizacije tamkajšnjih slovenskih izseljencev.

Ivan Legiša je svojo literarno pot začel v »Literarnih vajah«, nato se je v Avstraliji odzval vabilu dr. Ivana Mikule in začel objavljati v »Mislih«. Pesmi je podpisoval s psevdonimom Ivan Burnik. Pesmi je objavljali tudi v drugih listih, leta 1991 pa je izšla njegova prva pesniška zbirka z naslovom »Jesensko listje«. Zadnje, »Za pest drobiža«, so založili Slovenci Južne Avstralije kot dar otroški kliniki v Ljubljani.

Objavljene pesmi nam kažejo človeka, ki mu pesmi navdihuje domotožje. Tako že geslo knjige pove, kaj čuti pesnik, saj pravi:

»Domov, domov pod rodni krov
me južni veter žene.

Domov, v domačo vas po blagoslov,
tolazbe srcu druge ni nobene!«

Avtor se čuti ujet in v tujo zemljo z verigami pripet, kot sam pravi v neki pesmi. V stiski je, ker se ne čuti doma, v stiski, ker je tujini dal lastnega otroka, bori se, da ohrani materinščino. Spomini na domače, na Medjo vas in na Kras mu navdihnejo občutene verze, čeprav se zaveda, da niso več isti ljudje in kraji, kot jih je poznal v svoji mladosti. V knjigi pa so tudi pesmi, ki obravnavajo čisto osebne stiske človeka. V mnogih pesmih bomo prebrali misli, ki govorijo o staranju, o smrti in o odnosih med ljudmi. Večkrat pa je zaznati, kako ima avtor občutek za sveto, za pristen odnos do vere in Boga. Prav tako je med objavljenimi nekaj ljubezenskih pesmi in je še zlasti v teh čutili tudi lahko avtoironijo, kar daje tem pesmim posebno živahnost.

Pesniška zbirka »Za pest drobiža« nam v resnici razkriva majhno duhovno bogastvo. Ivan Legiša — Burnik se zaveda, da piše preprosto in v tradicionalnem pesniškem jeziku, ne da bi iskal posebne sodobne pesniške izraze, a kot sam pravi, »kleno seme bom sejal, / dež namaka naj mi polja.« To je poezija, ki odraža življenje in čutenje izseljenca in prav je, da mi tu v domačih krajih pod Grmado, poznamo in prebiramo te pesmi, ki so, kljub razdalji, tudi del našega sveta in našega čutenja,

M. T.

Monumenta Frisingensia

V nadpovprečnem formatu, se pravi za višjo in globljo polico, smo dobili knjigo »Monumenta Frisingensia — Brižinski spomeniki« — blestečo, kar praznično na odličnem svetlorumenem papirju. Njen avtor Janko Jež jo je s sodelavcem Paolom G. Parovelom, ki je napisal predgovor in zgodovinska pojasnila, namenil Italijanom. Založbo pri Graphartu v oktobru 1994 natisnjene knjige sta prevzela tržaška Mladika in ugledni florentinski založnik Vallecchi. Knjiga obsega X in 121 strani, od tega 21 praznih.

Kdor že je dal pobudo za to italijanskemu svetu namenjeno izdajo malo manj ali malo več ko tisoč let starih zapisov v slovenskem jeziku, zasluzi vse priznanje. Brižinski spomeniki stoje na začetku našega pismenstva. To so trije vsebinsko zaokroženi teksti verske vsebine: starejša spovedna molitev, pridiga o grehu in pokori in mlajša spovedna molitev — skupaj nekaj več kot tisoč besed. V rokopisnem latinskem zborniku, ki ga danes hrani državna knjižnica v Münchnu, zavzemajo 9 strani.

Od leta 1806, ko so bili Brižinski spomeniki odkriti in prvič razloženi, pa do danes so šli skozi roke nešteti zgodovinarjev in jezikoslovcev. Slovenci smo jih strokovno obdelane prvič dobili leta 1937, lani (1993) pa jim je SAZU v Ljubljani z vsem znanstvenim aparatom dala pač dokončno podobo in veljavo. Na to izdajo se je oprl tudi Janko Jež.

Tako obsega glavnina knjige (strani 15-87) Brižinske spomenike v faksimilu, zatem v treh verzijah — diplomatski, kritični in fonetični — ter v sodobnem slovenskem prevodu in nazadnje v Ježevem italijanskem prevodu. Temu sledijo Parovelovi dodatki z mnogimi zemljevidi in ilustracijami o zgodovini Slovencev do Brižinskih spomenikov (tj. do ok. leta 1000) in o Slovencih v Italiji.

Pred četrto stoletje, 1968, so po zasnovi in v uredništvu slavista Jožefa Pogačnika in založnika »dvojnega doktorja« Rudolfa Trofenika v Münchnu dobili Brižinske spomenike Nemci. Zame ostaja tista z izbranimi peresi znanstveno poglobljena izdaja zgledna. Janko Jež je svojo knjigo zasnoval poljudneje. Brižinskim spomenikom, nastalim v času, ko smo Slovenci ravnobno sprejeli krščanstvo, vzporeja le nekaj desetletij prej nastale najstarejše zapiske v italijanščini (Placiti Cassinensi), ob čemer še bolj izstopa častitljivost našega prvega pismenstva. Izkoristil pa je avtor tudi priložnost, da z deležem Paola G. Parovela širše predstavi Slovence italijanskemu izobraženstvu, pri katerem želimo knjigi kar najtoplejši sprejem.

Vinko Beličič

Na sedežu SAZU v Ljubljani

Predstavitev Brižinskih spomenikov v italijanskem jeziku

Na sedežu predsedstva Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani je bila pred nedavnim predstavitvijo italijanske izdaje Brižinskih spomenikov. Italijanski prevod besedil in spremni tekst je napisal prof. Janko Jež, uvodno besedo z izčrpnimi zgodovinskimi podatki o Slovencih pa Paolo Parovel. Delo sta založili tržaška Mladika in florentinska založba Vallecchi.

Predsednik SAZU dr. France Bernik je dobil to knjigo v roke takoj po izidu. Izrazil je željo, da bi jo uradno predstavili tudi v Ljubljani ob navzočnosti častnikarjev različnih slovenskih občil. Dr. Bernik je na začetku predstavitve po pozdravu tržaških gostov dejal, da gre za pomemben dogodek na področju kulturnega sodelovanja med Slovenijo in Italijo.

Predsedniku SAZU Berniku se je za sprejem in zanimanje zahvalil avtor knjige prof. Jež. O nastanku knjige pa je med drugim povedal, da je bila prvotno v načrtu izdaja dvojezičnega dela. Vendar so se kmalu zavedli, da so tržaški Italijani »zelo alergični za virus, ki mu pravimo »slovenski alergen«. Zato smo se odločili, da pripravimo italijansko izdajo... Tako smo se tudi tržaški Slovenci pridružili osrednji proslavi tisočletnice Brižinskih spomenikov in tudi aktivno sodelovali na simpoziju, ki je bil letos aprila prav na tem sedežu SAZU. Jež je v nadaljevanju še poudaril da nudijo Slovenci »s tem italijanskim prevodom nasprotnikom že drugič prijateljsko roko. Upamo, da jo bodo prijateljsko stisnili. Le tako bomo lahko znova začeli sodelovati najprej na kulturnem področju, nato pa še na gospodarskem in splošno političnem v skupno korist geopolitičnega prostora, ki ga izpolnjuje Slovenija s svojim izhodom na Jadran. Vsekakor bomo še dalje bdeli na mrtvi straži slovenstva ter na skrajnem jugozahodnem delu slovenske zemlje, ki je nikdar ne bomo nikomur razprodajali oziroma preprodajali z absolutno prednostno pravico po vsej Sloveniji.«

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« -
Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954,
štev. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar,
Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni
in odgovorni urednik), Miro Oppelt,
Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij
Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst,
tel. 040/772151.

Član Združenje periodičnega
tiska v Italiji

»Domovina, ti si kakor zdravje!«

Ni dolgo od tega, kar je bila v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu predstavljena nova zbirka pesmi »O domovina« priznanega slovenskega pesnika Toneta Kuntnerja. Gre za svežejšnji nadsevanje ganljivih poezij na temo dolgo pričakovane osamosvojenosti in neodvisne države Slovenije, ki jo avtor v zbirki pozdravlja in se ob »novorojenem detetu« veseli, kot se je veselila dolgo pričakovanega novorojenčka Abrahamova žena Sara. Prav tako je z gledalo navdušenje Toneta Kuntnerja, ki je o Sloveniji spregovoril s tako ljubečimi besedami, kakršne premore le tisti, ki zna domovino zares ceniti, spoštovati, se ji darovati, skratka nekdo, ki je dolgo let o domovini (v pravem pomenu besede) le sanjal, kaj več kot to pa skoraj gotovo ne. In vendar se je zgodilo tisto, kar so vrsto let mnogi samo potihem upali, pisati o tem je bilo namreč malodane prohibitivno, kaznivo, zato so si to drznili le maloštevilni, ki so za svoj veliki ideal potem drago plačali, kjer — v zamejstvu in zdomstvu — pa so njihove ideje svobodno privrele na dan, so bili večkrat deležni porogljivih očitkov in pomilovanj. Ti pomisleki in kritike so bile po mnenju nekaterih sad pomanjkanja vere v prihodnost ali pa hotenega nesprejemanja določenih zgodovinskih danosti in mogočnosti.

Po nesporni in eklatantni plebiscitarni odločitvi za samostojno pot je z gledalo, da navsezadnje le ne velja Prešernova misel o Slovencu »ki ne ljubi matere, vanj upajoče«. Pa vendar jih je bilo že v času vojne v Sloveniji kar nekaj takih, ki se niso ravnno navduševali nad ocepitvijo od takratne Jugoslavije in čisto naravno je, da svojega pričevanja niso spremenili niti danes, ko postaja Slovenija že evropska realnost, v katero verjamejo tudi tisti, evropski politiki, ki so še najbolj skeptično in nezaupljivo iztisnili iz sebe svoj »da« novonastali politični stvarnosti. Nad takimi in podobnimi zadržanimi nostalgiki, med katerimi niso nobena izjema tudi posamezni, vendar k sreči maloštevilni kulturniki, se je na tistem ponedeljkovem večeru zgražal tudi Tone Kuntner, ki je definiral tak odnos do skupne »hiše« — tako se je pesnik metaforično izrazil o naši domovini v novi preobleki — obsodbe vreden, vendar glede na našo politično preteklost tudi nekje razumljivo in pričakovan.

To so bile samo uvodne misli v predstavitev zbirke, nekakšna preambula v branje njegove domovinske lirike, ki izžareva avtorjevo — lahko bi rekel — otroško, zato pa še toliko bolj pristno ljubezen do Slovenije. Tako navdušeno in prisrčno je bral svoje poezije o domovini, da bi se zanjo ogrel tudi tisti, ki je (bil) v odnosu do nje ravnodušen. Seveda ni bila samo njegova osebna deklamacija glavni porok za to, ampak že sama narava njegove poezije — spevne, preproste, prečiščene vse nepotrebne navlake, direktne, daleč od kakršnekoli poetike

hermetizma, modernizma, značilne za Grafenauerja ali Šalamuna. V Kuntnerjevi iskreni lirski izpovedi najde svoje mesto vse, kar ina s slovenstvom in osamosvojitvijo opravka: žrtve, padle v vojni, vojna sama in teža odgovornosti v posameznih odločitvah, uresničitev dolgo pričakovanih sanj, opevanje lepote slovenske dežele, bolečina ob tolikšni slovenski diaspori, skupna prihodnost, za katero bo moral vsak prispevati svoj delež, obžalovanje, da prestala preizkušnja ni izučila ali streznila vseh, da smo... »družina; družini nas ista kri, / družijo iste skrivnostne vezi, — / ki jih nihče ne more izničiti, / ne pretrgati, ne zatajiti. / Družina, — iz iste hiše doma, ... / ... Vsi smo eden drugemu luč. / In če le ena od njih ugasne, / ugasne cele družine luč,« pravi avtor v eni izmed svojih poezij. Ali pa: »Slovenec biti, slovensko ljubiti, — / je pravzaprav nerazložljiva stvar, ker je to stvar srca in biti. / Slovenec biti ni drugega kakor slovensko misliti, / slovensko peti in govoriti;...« Takih in podobnih verzov je v sicer lično opremljeni zbirki veliko, so pa nabiti z izrazito sporočilnostjo, oplajeno z izvirno metaforiko, ki daje glavni poudarek lirski izpovedi, saj avtor nikjer ali skoraj ne spregovori direktno, prav obratno: kjer je vsebinska teža največja, tam se avtor izraža izključno s pomočjo prenesenih pomenov. Lirski subjekt — sporočevalec — je ves predan čustvenemu naboju, ki ga želi deliti z naslovnikom, ga navdušiti za svoje občutke. Kaj je lepšega, kot imeti svojo domovino, svoj prostor pod nebom, kjer si lahko sam krojiš usodo, kjer si sam svoj gospodar. Ponosni moramo biti na našo kulturo, na naš jezik, na naše prednike, na košček zemlje, ki ga imamo pod soncem, je še rekel avtor in zaključil s Cankarjevimi besedami: »... Božja setev je pogrnala kal in je rodila — vzrasla so nebesa pod Triglavom. Oko, ki jih ugleda, ostrmi pred tem čudom božjim, srce vztrepeče od same sladkosti, da je Bog ustvaril paradiz veselemu rodu, blagoslovljenemu pred vsemi drugimi. / Vesela domovina, pozdravljena iz vsega srca!«

Adrijan Pahor

ZNAMKE VSEH VRST!

Ponovno se oglašam zvestim in novim sodelavcem za zbiranje znamk v korist slovenskih misijonarjev. Akcija se uspešno nadaljuje, zato se še enkrat priporočam vsem, ki se zanimajo za pomoč našim skrbnim misijonarjem. Ob tej priliki želim vsem blagoslovljen božič in srečno novo leto 1995!

SAKSIDA FRANC
UL. BIASOLETTO 125
34142 TRST - TRIESTE - ITALIJA

Dijaške stavke: včeraj in danes

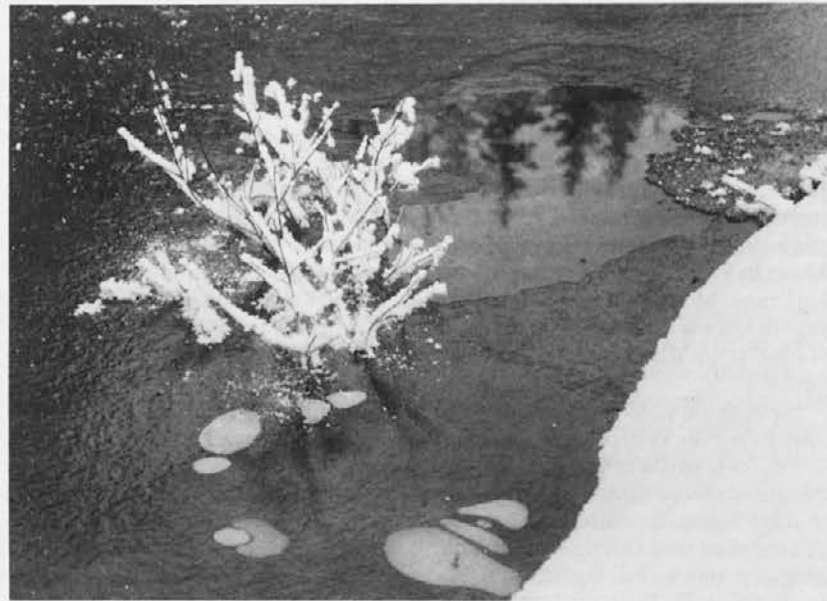
Obiskoval sem prvi razred Višje realne gimnazije, gledal z zavistjo in spoštovanjem dijake zadnjih letnikov, prave »gospode«, saj so dali skozi celovno obdobje, marsikdo pa se je tudi aktivno udeležil bojev ali dela na terenu ob osvoboditvi Trsta. Pisalo se je leto 1953, hladen jesenski dan ni obetal nič dobrega, saj so bile manifestacije po oktobrski dvostranski izjavi Anglo-američanov, da mislijo zapustiti STO, na dnevnem redu. V glavnem so v Trstu izražali svoje zadovoljstvo italijanski meščani, ki so zahtevali čimprejšnjo vrnitev Italije. Skoro vse višje šole italijanskega jezika so stavkale in manifestirale v prid Italiji; slovenski dijaki, pod šokom, ker se je v kratkem času razblinil še zadnji sen — udejanjanje Svobodnega tržaškega ozemlja, so na tistem zadrževali svojo jezo in razočaranje. Končno so se odločili, da tudi sami stavkajo. Vse slovenske višje šole so bile tedaj v zasebni stanovanjski hiši v ulici Lazzaretto Vecchio in vsega je bilo le nekaj sto dijakov, ki so se pogumno odpravili proti Velikemu trgu, da tam glasno zahtevajo guvernerja za STO, torej da manifestirajo proti vrnitvi Italije. Sprevod je šel mimo italijanske pomorske šole v ul. Diaz, takrat pravega legla šovinistov, ki so že več dni glasno izražali svoje želje.

Ni treba posebej poudarjati, da so nas italijanski kolegi sprejeli z življenjskim, grožnjami in »častno stražo«, ki nas je spremljala ob »čerinih«, tako so pravili agentom takratne civilne policije, vse do Velikega trga, kjer smo se pred Prefekturo ustavili in glasno zahtevali guvernerja, ki naj končno uveljavi Pariško mirovno pogodbo. Tedaj se je vzdušje segrelo in več sto italijanskih dijakov je navalilo na maloštevilne slovenske kolege. Policija nas ni branila, nasprotno, s »strokovnimi prijemi« (kot se danes temu reče

v Sloveniji), so pospremili vidnejše predstavnike naših šol na policijo. Prvič sem neposredno prisostvoval političnemu obračunavanju s pretepom, ki je takrat bil običajen način prepričevanja drugače mislečih. V naslednjih dneh so se manifestacije za vrnitev Italije nadaljevale in dosegle svoj višek s petimi novembrskimi žrtvami na trgu pred cerkvijo sv. Antona Novega. Temu sem radovedno, a s strahom sledil od daleč, dokler mi ni policaj, ki me je prepoznal, »prijazno« svetoval, naj se nemudoma odpravim na dom, sicer me bo zatožil staršem! Bili so to hudi časi, sam sem se čutil odraslega in tudi, vsaj malo, akter zgodovine. Bilo me je strah, obenem pa sem bil ponosen, da si je peščica slovenskih dijakov upala glasno povedati, kaj misli. Prvič sem spoznal »nepristranskost« organov javne varnosti, ki nam gotovo niso bili in nam še niso naklonjeni, pravici demokratičnega izražanja mnenj navkljub!

Konec oktobra in prve dni novembra leta 1956 se je dramatično zaključil madžarski protikomunistični upor, obenem pa so Anglo-francozi napadli Egipt zaradi zaprtja Sueza. Vrstile so se dijaške manifestacije. Kot se je takrat spodobilo, so bile dveh vrst: v korist Madžarov so manifestirali »demokrati« (center), proti francosko-angleškemu imperializmu pa levica. Po celi državi so si sledile stavke višješolcev, naše šole pa so nemirno čakale. Za stavko smo se odločili (takrat sem obiskoval četrti razred realke) precej pozno. Stavkali in protestirali smo nekaj dni eni za Madžarsko, drugi za Egipt (kot se tudi za nas »spodobilo«: bili smo ločeni na dva tabora). Prav med našo stavko je minister poslal na šole okrožnico, ki je velevala ravnateljem, naj organizatorje dijaških stavk zglasno kaznujejo z izključitvijo. Ob zaključni

13

(foto Jan Leszczyński)

Lojze Semolič

Spomini na mojega brata Venkota ob 50-letnici smrti

Veste, kaj so hudi spomini, taki, ki se včasih prikradejo v zavest sredi kateregakoli dne in ti napolnijo dušo z žalostjo, se ponavljajo v morečih sanjah, ki te zbudijo sredi noči, da se dolgo ne umiriš?...

Dovolj je, da pomislim, in že se spominjam, kaj se je dogajalo v Brestovici pri Županovih 21. decembra 1944. Vendar moram to, kar hočem povedati, začeti prej. Spadali smo še pod Mussolinijevo Italijo, ko je Venko šel v partizane. Bil je 28. junij 1943. Ne vem, kako je do tega natančno prišlo, a je šel. Če izvedo, da je šel družinski član v partizane, bo kaznovana vsa družina in odpeljana v taborišče na Sardinijo, so pravili. Zato smo se bali, da nas pridejo iskat, in smo opazovali, če prihajajo, da bi se lahko skrili. To je trajalo do septembra 1943, ko je razpadla Italija. Že prve dni po razpadu je prišel Venko domov na obisk. Veseli smo bili, ker je bil med nami. Na glavi ni nosil tirovke v zvezdo, ampak kapo, na kateri je bil znak Triglava. Ostal je zelo malo doma in se je kmalu vrnil v partizane.

Nekega dne, to je bilo 15. septembra, so Nemci vdrli na Kras in na Vipavsko. Spominjam se, da smo se skrili v kaverne, kar je bila velika napaka, saj smo tvegali, da nas Nemci postrelijo, v prepričanju, da smo partizani. Nemci so šli mimo Brestovice in mi smo šli domov. Povsod okrog vasi so bile bitke in slišalo se je streljanje. Venko je bil tiste dni pri Vipavi s svojim bataljonom in tam so se spopadli z Nemci. Pod pritiskom Nemcev so se partizani razbežali in Venko ter drugi sovaščan, Stanko Buentov (kot smo jim pravili po domače), iz Gornje Brestovice, sta šla proti domu. Morala sta preplavati Vipavo in prav takrat so ju napadli Nemci. Stanke so zadeli in je obležal v reki. Venko se je rešil, sam ni vedel kako, mama pa je trdila, da mu je pomagal kak svetnik. Vem le to, da je prišel moker domov in je imel nahrbtnik preluknjan. Nekaj dni je ostal doma, da je prišel k sebi, in se je nato vrnil v partizane. Kmalu nato so se partizani in Nemci spopadli. Nekdo je prišel povedat, da je Venko Županov, to je bilo naše hišno ime, skrit skupaj z drugimi vaščani v kaverni med Mosci in Vali in da naj jim nesemo nekaj hrane. Mama in drugi so takoj pripravili košare z jedačo in so mi rekli: »Lojze, pojdi ti, ker poznaš pot in kaverne!«

Spet je šlo nekaj tednov mimo in spet so se Nemci in partizani spopadli. K nam je prišla ženska iz Sel in povedala, da so partizani skriti v kaverni med Selami in Vojščico. Spet sem jim nesel hrano. Dobil sem kaverno, ampak v njej so bili ljudje, ki so govorili tuj jezik. Bili so vsi preplašeni in jaz še bolj kot oni. Od daleč sem

zagledal Venkoto, ki mi je mahal z roko. Košaro sem spraznil in kot strela stekel proti domu.

Tudi starejši brat Vlado in njegova žena Mira sta v tistem času šla v partizane. Doma sem ostal sam z mamo in očetom. Spet je bilo nekaj novega. Po Krasu so hodile nemške edince, kakih deset vojakov, z njimi je bil oficir, imenoval se je Kettner, in so ustrahovali ljudi. Vsi so se ga bali, ker je bil kot hudič. Nekega dne se je priklatil v Brestovico. Ustavil se je pred našo hišo. Mi smo se ustrašili, kaj bo z nami, oz. da se je kaj zgodilo našim partizanom. Šel sem iz hiše v stranišče. Komaj sem stopil na dvorišče, sem zagledal Venkoto, ki je bil ves oborožen in se je bližal domu. Z roko sem mu pomahal, naj se umakne. Stekel sem do njega in ga skrivil v Koradinov hlev. Ko sem se vračal domov, so Nemci ravno stopili iz hiše, še nekaj časa so se motali po dvorišču in potem šli proti Klaričem. Danes si mislim, da če bi se Venko samo oglasil, bi bilo že tisti dan konec nas vseh. Bil je pravi čudež, da sem stopil na dvorišče, ko so bili vojaki še v hiši. Zmračilo se je in Nemci so odšli iz vasi. Komaj tedaj sem doma povedal, da je Venko skrit v hlevu. Mislim sem, da bodo ponoreli. Šel sem ga iskat in ga razoroženega pripeljal domov. Mama je začela jokati in praviti, kaj bi se lahko zgodilo. Tata ga je gledal brez besed. Venko nas je tolažil in pomirjeval, naj potrpiamo še malo, ker bo vojne kmalu konec. Nekaj je pojedel, se preoblekel in že isti večer je odšel. Pospremil sem ga do Gornje Brestovice, odšel je v noč, jaz pa domov.

Prišel je december 1944 in nikoli ne bom pozabil, kaj se je z bratom in nami zgodilo 21. decembra tega leta. Ta spomin bom nosil s seboj do groba. Že zgodaj zjutraj se je slišalo streljanje od daleč in nato vedno bliže. Pri Škrbini so se spopadli Nemci in partizani. Med temi je bil tudi Venko. Ranili so ga in je pobegnil proti domu. Nemci so obkolili vse področje od Gorjanskega do Klanca, Majerjev in

Val. Venkoto so ulovili pri Valah in ga verjetno tudi pretepli. Našli so mu izkaznico, kjer je pisalo: »v 'Apostolstvo molitve' je bil sprejet Semolič Venko, Brestovica 99, dne 19. novembra 1944!« Podpisal je župnik Špacapan. Mojega brata so odpeljali proti Brestovici, proti domu. Bilo je okrog poldne, ko je priteklo k nam neko dekle in povedalo, da so Nemci ulovili Venkoto in da ga peljejo domov. Doma smo bili mama, svakinja Mira in jaz. Nemci so prišli v vas in začeli preiskovati po hišah. V prvi hiši so našli ubogega bolnika, ki je obolel prav zaradi Nemcev, zažgali so hišo z njim notri. Šli so naprej in se ustavili pri Frančnikih, tu je stanoval naš stric. Strica in ostalo družino so zaprli v sobo, Venkoto so peljali v kuhinjo in ga tu spraševali, kje je doma. Zapustili so tudi to hišo in se približali našemu domu. Z mamo in Miro smo čakali v kuhinji, kaj bo.

Venkoto so pripeljali na »portoneček« in ko ga je mama zagledala, je začela jokati in klicati »ubogi moj otrok, ubogi moj Venko!« Nemci so vkorakali v hišo in rekli »Dieci minuti casa brucia!« Šel sem iz hiše, se približal Venkotu in ga vprašal, če je ranjen. Ni mi odgovoril, edino mamo je klical. Približal se je nemški vojak, porinil ga je, dvignil brzostrelko in ga ustrelil v hrbet, nato pa v glavo. Name je zarjovel in me porinil v stran. Tekel sem iskat mamo in Miro, ker je hiša že gorela. Bratranec Milko mi je pomagal, da smo rešili nekaj malenkosti, tako jih je tudi on dobil po hrbtu. Klical sem mamo in Miro, ta je pritekla po stopnicah in me spraševala, kje je Venko. Venko je ležal mrtev na tleh, Mira je najprej obstala in se je nato zrušila na tla. Nekdo ji je pomagal, da je vstala in jo peljal k teti Mariji na Pošto. To je bila očetova sestra, z njo je že od mladih let živela moja sestra Olga. Ko je mama zbolela, je Olga šla k teti in ostala pri njej. Mira je ostala z Olgo in jo tolažila, ker je jokala zaradi Venkota in mame, ki je bila obupana.

Začel sem iskati mamo, našel sem jo v hramu in ji pomagal na prosto. Bilo je že skrajno nevarno, saj so bili že vsi prostori polni dima. Nemci so bili na dvorišču. Mama je še vedno jokala in klicala Venkoto. Imel sem to-

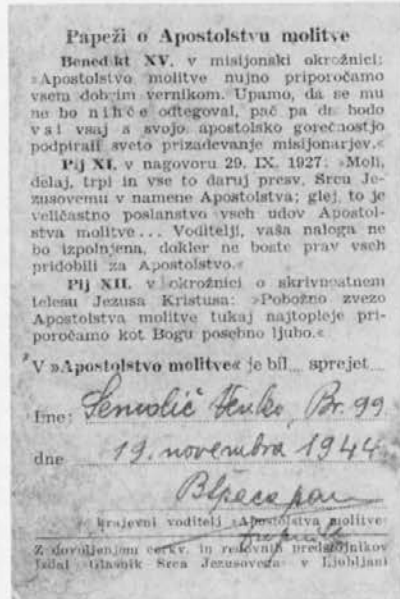
liko moči, da ji nisem nič povedal o njem. Peljal sem jo za hišo, da ga ne bi videla, šla sva proti hiši tete Marije Šoštarjeve, ki je bila mamina sestra. Teti sem na samem povedal, kaj se je zgodilo z Venkotom. Mamo sem torej pustil pri teti Mariji in teti Berti, ki je bila tudi tam, ter sem šel k Venkotu. Tu sem dobil že nekaj vaščanov in župnika. Ko je ta zmolil molitve za mrtve, so Venkoto nekateri moški odnesli na pokopališče v kapelo.

To pa ni bilo še vse za tisti dan! Tata je tistega dne delal pri Jamljah, njegaj in vse Brestovce, stare in mlade, so Nemci odpeljali, da so čistili jarke in kaverne iz prve svetovne vojne. Neki vaščan ga je šel iskat in mu naravnost povedal: »Glej, Pepo, zažgali so ti hišo in ustrelili Venkoto!« Tata je pomislil name, na mamo in na Miro, ker smo bili doma, in mislil si je, da so zažgali nas vse z vso hišo vred. Od velike žalosti se je sesedel in ni mogel več vstati, tako da so ga pripeljali k teti Mariji Šoštarjevi. Venkoto smo pokopali dva dni potem in žalovali smo vse božične praznike. Vsi so nas tolažili in nam pomagali. Zasilno smo se naselili v prazno hišo pri cerkvi, na Rovni, kjer smo bivali zastonj.

Kljub bolečini je življenje steklo. Vlado se je vrnil od partizanov in šel delat v ladjedelnico v Tržič, enkrat na teden se je vračal domov. Mene so poslali k stricu Binotu. Tata, mama in Mira so bili doma na Rovni. Vojne ni bilo še konec. Nekega dne, marca 1945, smo slišali streljanje nad Brestovico in Selami, bili so četniki. Prišli so v vas, iskali so partizane. Prišli so tudi k nam. Moj ubogi tata je ležal bolan še od tistega dne, ko so Nemci ustrelili Venkoto. Mama je vpila in jokala, naj ga pustijo pri miru. Oni so ga preplašili in verjetno tudi pretepli, tako da se mu je stanje še poslabšalo in nekaj dni kasneje smo ga odpeljali v bolnico v Tržič. Vojna se je končala prve dni maja, moj tata pa je izdihnil 15.5.1954.

To se je zgodilo pri Županovih. V dveh letih so umrle štiri osebe, najprej nona 9. julija 1943, potem nono 26. marca 1944, Venko 21. decembra 1944 in tata, kot rečeno, sredi maja 1945. Po vsej tragediji je prišla svoboda, tako so jo klicali. Mene so sprejeli v ladjedelnico, dne 13. oktobra 1945, in sem prihajal domov enkrat na teden. Vendar doma v Brestovici ni bilo vse prav glede politike in svobode. Mami so govorili: »Tonca, ne pustite, da bi vam sezidali hišo Amerikanci, počakajte malo, da pridejo naši, boste videli, kakšno hišo boste imeli!« Tako, če bi bila mama živa, bi še danes čakala, da »pridejo naši«. Naša družina se ni strinjala s tisto politiko in s tako svobodo. Umaknili smo se na Tržaško, v rojstni vasi smo pustili svoje drage in tudi svobodo, ki pa se nam ni zdela prava. V Mavhinjah, kjer smo se naselili, smo skušali pozabiti na vse gorje in žalost, ki sta zadela našo družino, Županove iz Brestovice.

To so moji spomini na čas, ko sem imel 14 let in na mojega ljubljeneja brata Venkoto, ki je pred 50 leti umrl v devetnajstem letu starosti.

V Gorici so odprli nove prostore glasbene šole »Komel«

Za glasbeno-vzgojno delovanje na Goriškem je bila nedelja, 18. t.m., zgodovinski dan. S krajšo slovesnostjo in blagoslovom so namreč tudi uradno odprli prenovljene prostore ob Katoliškem domu v Gorici, kjer ima od letošnje jeseni svoj sedež in učilnice Slovenski center za glasbeno vzgojo »Emil Komel« iz Gorice.

V tem smislu je prisotne pozdravila predsednica te glasbene ustanove prof. Franka Žgavec, ki se je zahvalila Katoliškemu tiskovnemu društvu kot lastniku zgradbe, da je imelo posluš za potrebo te glasbene ustanove in omogočilo obnovo prostorov ob Katoliškem domu, da so postali zelo funkcionalen šolski center za pouk glasbe s sobami za individualni pouk in manjšo šolsko dvorano za komorne in notranje koncerte ter nastope. Zahvalila se je tudi vsem, ki so pri uresničitvi tega projekta pomagali. Duhovnik g. Marjan Markežič, ki je odgovoren za koordinacijo obnove celotnega poslopja, je v svojem nagovoru poudaril veliko širokogrudnost vseh podpornikov, ki so pomagali pri uresničitvi teh del, zahvalil se je tudi

vsem podjetjem in obrtnikom, ki so sodelovali pri gradbenih delih. Poudaril pa je tudi pomen teh prostorov za delo z mladino in njeno vzgojo v slovenskem okolju in v duhu krščanskega etosa.

Gojenka Irena Bednarik pa je spregovorila v imenu vseh, ki obiskujejo glasbeni pouk, in se zahvalila še zlasti vsem profesorjem ter predsednici Žgavčevi in ravnatelju prof. Silvanu Kerševanu za njun idealizem in požrtvovalnost.

Nove prostore je blagoslovil dr. Kazimir Humar, ki se je spomnil rojstva Katoliškega doma in vseh, ki so doma in po svetu pomagali pri njegovi izgradnji. Tradicionalni trak pa je prestrigel predsednik KTD Branko Černic.

Številno občinstvo, ki je prišlo na uradno odprtje prostorov, je ob vstopu pozdravil pevski zbor, ki je pod vodstvom Vladimira Čadeža zapel Harejevo Pesem primorske mladine na besedilo Ljubke Šorli in v orkestraciji Hilarija Lavrenčiča. Obisk prostorov pa je pokazal, da so načrtovalci zares smiselno in uporabno uredili zgradbo, da bo lahko kar najbolje služila svojemu namenu.

Goriški župan G. Valenti v Kulturnem domu

Goriški župan Gaetano Valenti je v spremstvu občinske odbornice Giovanne Paolini je pred dnevi obiskal goriški Kulturni dom. Gosta so ob tej priložnosti sprejeli predstavniki Upravnega odbora Kulturnega doma, in sicer predsednica Nada Komjanc, ravnatelj Igor Komel ter člana odbora Mirko Primožič in Vili Prinčič.

Predstavniki doma so gostoma predstavili široko paleto prireditev, ki jih dom že dobro desetletje, od leta 1981 dalje ponuja tako slovenskemu kot italijanskemu delu goriškega občinstva. V tej zvezi so bili še posebno poudarjeni nameni in vloga, ki jo opravlja Dom v samem goriškem mestu in to kot izraz »stičišča raznih kultur« ter sožitja med tu živječima narodoma.

Predstavniki goriške občine in KD so se tudi dotaknili raznih kočljivih kulturnih vprašanj v okviru goriške stvarnosti (zaprtje teatra Verdi, Avditorija in Katoliškega doma, koordinacija kulturnega delovanja, stiki z Deželo FJK itd.), obenem pa preučili možnosti nadaljnega medsebojnega sodelovanja.

Župan Valenti je ob slovesu pohvalil poslanstvo, ki ga na kulturnem področju goriški Kulturni dom že vrsto let uspešno opravlja in še posebej v tej novi sezoni, ko je priskočil na pomoč in omogočil številnim goriškim ustanovam, tako slovenskim

kot italijanskim, da nemoteno izpeljejo načrtovano sezono v prid celotni goriški skupnosti.

Julius Kugy, slovenske gore in ljudje

V četrtek, 15. decembra, je bilo v galeriji Katoliške knjigarne prijetno srečanje s pisateljem Rafkom Dolharjem ob izidu njegove zadnje knjige Od Trente do Zajzere. Dolhar je človek raznolikih zanimanj, zdravnik, politik, javni delavec in nenazadnje tudi planinec. In kot pravi planinec nam v svojih delih opisuje gorske lepote, kraje, ki so mu najbolj pri srcu. Vsega tega se loteva tudi v svoji zadnji publikaciji. Knjiga, ki nosi podnaslov Julius Kugy, slovenske gore in ljudje, je, kot je povedala prof. Nada Pertot, ki je avtorja tudi predstavila, enkratno potovanje po našem gorskem svetu. Dolhar nas namreč preko življenja Juliusa Kugyja popelje iz naših krajev v svet Julijcev, tako da pred nami zaživijo slovenski ljudje, njihove navade in običaji. Knjiga, ki jo je izdala Goriška Mohorjeva družba, je posvečena 50-letnici Kugyjeve smrti vendar, kot je povedal sam avtor, ne gre za Kugyjevo biografijo. Delo je namreč esej, ki nam približa lik tega velikega moža in odkrije njegov odnos do slovenskega Krasa in slovenskih hribov. Se nekaj pa je v tej knjigi zelo dragocenega. Pisatelj je vse zemljepisne kraje zabeležil s slovenskimi imeni in tako nedvomno pripomogel k ohranjanju teh gora v zavesti slovenskih ljudi.

Večer, ki sta ga priredila Katoliška knjigarna in Slovensko planinsko društvo, je povezovala prof. Vida Bitežnik, v imenu Planinske-

ga društva pa je sodeloval njegov tajnik, časnikar Vlado Klemše, ki je tudi sam velik ljubitelj gora. Iz knjige, ki jo je opremil slikar Edi Žerjal, s fotografijami pa obogatil sam avtor, je Jan Leopoli prebral nekaj odlomkov, tako da smo se seznanili z avtorjevim slogom, njegovo raznolikostjo in izrazno bogatostjo.

i.f.ž.

ZDRUŽENJE CERKVENIH PEVSKIH ZBOROV GORICA

vabi na

KONCERT BOŽIČNIH PESMI

ki bo v Goriški stolni cerkvi 26. decembra ob 15. uri. Sodelujejo: mešani zbor Lojze Bratuž, moški zbor Mirko Filej in združena mešana zbor iz Rupe-Peči in Mirna. Božični nagovor bo imel Jurij Paljk.

Posvet ob 20-letnici Slorija

V centru za znanstvene in tehnološke raziskave na Padričah je konec prejšnjega tedna potekal dvodnevni posvet na temo: »Narodnostna skupnost, čezmejno sodelovanje in evropska integracija«. Prvi je spregovoril ravnatelj zavoda prof. Emidij Susič, nato pa so udeleženci prisluhnili uvodnima referatoma, ki sta ju podala Daniele Petrosino s pravne fakultete univerze v Bariju in Rudi Rizman s filozofske fakultete univerze v Ljubljani. Petrosino je analiziral vprašanje državljanstva v povezavi s pojavom nacionalne države in manjšinsko problematiko, Rizman pa je dal glavni poudarek nalogam nove Evrope, ki mora zagotoviti institucionalne, normativne in tudi etnične predpostavke, da bodo ljudje lahko razvijali strpnost do tistih, ki so »drugačni«. Ideja združene Evrope bo zelo ranljiva, če se bo gradila samo na nacionalnih državah, je dejal.

Organizatorje in udeležence posveta sta podprava tudi predstavnik slovenskega ministrva za znanost Rado Genori in dolgoletni sodelavec Slorija prof. Vladimir Klemenčič. Posvet se je zaključil v soboto, 17. decembra. Na sporedu sta bili dve okrogli mizi, na katerih so gostje predvsem analizirali položaj slovenske manjšine v Italiji ter italijanske v Sloveniji in na Hrvaškem.

BOŽIČNO-NOVOLETNO VOŠČILO 1995

Naj Kristusovo rojstvo ob pomoči slovenske Cerkve in ljudi dobre volje z novim letom 1995 vsem Slovincem doma in po svetu prinese dokončno spravo in zaslužen blagostanje.

Naj duhovne in moralne vrednote ponovno zaživijo v srcih slovenskega naroda.

To so moje želje in voščila rojakom-Slovincem!

Vinko Levstik

LEVSTIKOVA HOTELA V ITALIJI

PALACE HOTEL je v samem središču Gorice, približno en km od državne meje. Ponaša se z odlično restavracijo, dnevnim barom, dvema dvoranama za 120 obiskovalcev in lastnim zaprtim parkiriščem.

V udobnih sobah je skupno 150 postelj. V sobah so kopalnica, sušilec za lase, mini bar, telefon in radijski ter televizijski sprejemnik.

Za dobro počutje in informiranost gostov skrbi slovensko osebje.

Naslov: PALACE HOTEL, Corso Italia 63, 34170 GORIZIA GORICA, tel. 0481/82166, fax 0481/31658

Na novo odprti HOTEL EMONA, II. kat. je v zgodovinskem središču Rima

Vse sobe imajo lastno kopalnico, radijski in televizijski sprejemnik, telefon in mini bar.

Tudi tukaj boste v družbi rojakov, ki bodo pripomogli k vašim lepšim počitnicam.

Pokličite nas na telefon: 06/7027827 ali 7027911; fax 06/7027878
Naslov: HOTEL EMONA, Via Statilia 23, 00185 ROMA
V obeh hotelih imajo slovenski gostje popust! Pričakujemo vas.

»Dezinformacija o slovenski manjšini je bila doslej v Trstu načrtno popolna«

Peter Močnik je bil v tržaški občinski svet izvoljen pred letom dni. Po poklicu je odvetnik, s politiko pa se ukvarja že dalj časa. Pred nedavnim je prevzel tudi vlogo tržaškega pokrajinskega tajnika Slovenske skupnosti. O svoji enoletni izkušnji je povedal naslednje.

Izteklo se je leto dni, odkar ste bili prvič izvoljeni v tržaški občinski svet. Kako ocenjujete to izkušnjo? Bi nam lahko razkrili, kakšni so odnosi »za kulisami« občinskega sveta?

Izkušnja v občinskem svetu je precej različna od pričakovanega, čeprav sem že bil navajen na delo v rajonskem svetu. K temu je pripomogel tudi nov način izvolitve župana in občinskega sveta, kateri je na eni strani zagotovil pripadnikom upravne večine gotovost pri odločanju, a je tudi v celoti podčrtal novo, v veliki meri samostojno vlogo župana in odbora, predvsem glede na velike pristojnosti, ki jim jih zagotavlja nov občinski in pokrajinski zakon.

Tudi opozicija je pridobila popolnoma novo vlogo, kljub temu, da je obsojena na to, da ostane manjšina. Saj, če ima na razpolago, kot se to dogaja v Trstu, mlade in prenapete ljudi, lahko zavlačuje delovanje sveta z obstrukcijo, ki je včasih učinkovita. Še posebej, če ima na razpolago predsedujočega v svetu, kot se v tem trenutku dogaja.

Zato je »zakulisno« delo težko izvedljivo, ker so politične stranke danes precej odrezane, tudi zaradi župana, kot je tržaški, ki ne pripada nobeni točno določeni sili.

Edino možno »lobiranje« je v resnici trdo in stalno »obdelovanje« odbornikov in večinskih svetovalcev s konkretnimi, resnimi in sprejemljivimi predlogi. Tako, da je danes delo občinskega svetovaleca precej zahtevno, saj terja veliko časa, odpoved, vztrajanje na nočnih večernih sejah in kakovost pri zagovarjanju lastnih tež. V teh pogojih so odnosi včasih pozitivni tudi z opozicijo.

Da je odnos sedanje uprave bolj naklonjen manjšini kot kdajkoli prej, dokazuje že dejstvo, da ste bili predlagani za podpredsednika občinskega sveta, ob kar so se na nedavnem zasedanju obregnil tudi predstavniki Liste za Trst. Kakšno je ozračje, kako vaši italijanski kolegi gledajo na manjšinska vprašanja?

Izvolitev predsednika in podpredsednika sveta ni bila še izpeljana in menim, da bo to sklep, ki bo doživel izredno obstrukcijo s strani desničarske opozicije, na kar so nas že opozorili.

Da je pa večinska koalicija sprejela brez večjih traum in pretresov predlog slovenskega podpredsednika v tržaškem občinskem svetu, je po mojem dokaz, da se tudi pri nas nekaj doga-

ja. Illyjeva izvolitev je gotovo na že obstoječi trend dokončno vplivala, bili so že prisotni znaki neke odjuge v sožitju, toda tudi mi smo se morali na to pripraviti in predstaviti na način, ki je sprejemljiv in ki doseže svoj cilj, morda po daljši, a zato nič manj uspešni poti.

Moram seveda dodati, da imamo še veliko dela, predvsem v informiranju kolegov o naših zadevah, saj je bila dezinformacija v Trstu načrtno popolna. V tem moramo rešiti in pomagati tistim, ki so žrtve tega stanja, ter jih ločiti od tistih kolegov, prisotnih tudi v večini, ki so pa tako stanje morda po krivdi ali namerno povzročali.

Kaj je bilo v tem vašem enoletnem mandatu najpomembnejšega oz. kaj vam je v tem času uspelo doseči in kaj načrtujete za prihodnost?

To prvo leto pozna več mejnikov. Prvi je bil gotovo na vrsti statut občine, v katerega smo uspeli vnesti omembo, in to takoj v prvem členu, da smo Slovenci »zgodovinsko prisotni« na ozemlju tržaške občine. Neverjetno, a popravek so odobrili vsi svetovalci, vključno z desno opozicijo. Verjetno je zgoraj omenjeno novo vzdušje vplivalo tudi nanje. To pa še ne pomeni, da so postali naši prijatelji, saj je bil popravek odobren skupaj s celotnim statutom, ki je bil vsekakor sad nekega kompromisa.

Bil je nato načrt za osebe, v katerem je bilo potrebno paziti, da ne izpadejo uslužbenci, dodeljeni prevajalskemu uradu.

Bil je potem čas regulacijskega načrta, kjer je desničarska opozicija skušala ponovno zasesti in pozidati slovensko narodnostno ozemlje, oziroma ga tako vinkulirati, da bi postalo nepomembno in malo vredno. Pa tudi želje naših ljudi je bilo treba zbrati, da ne bo težav vsaj v fazi popravkov.

Med tem časom, na začetku in na koncu leta, sta bila še na vrsti dva

proračuna, v katerih je bilo treba predvideti stroške za popravila npr. slovenskih šol, kar je v letošnjem proračunu precej bogato, nekaj v zvezi s cestami, z razsvetljavo, greznicami, itd.

Seveda je veliko stvari izpadlo, a moramo računati z dejstvom, da tržaška občina nima veliko denarja, ker moramo še vedno plačevati dolgove prejšnjih uprav.

Prve skrbi bodo vsekakor odprte slovenskih jasli v mestu, postavitev oziroma potrditev obstoječih dvojezičnih tabel z imeni naših krajev, ter popravki k regulacijskemu načrtu, v smislu dodajanja oziroma črtanja tega, kar je izpadlo v prvi fazi odobritve.

Zelo važno je, da so v statutu tržaške občine prvič omenjeni Slovenci. Kako je do tega prišlo. So bili nasprotniki zelo glasni?

S kolegom Berdonom sva si ves čas prizadevala, da bi naš trud bil usmerjen v upravljanje celotne Občine, predvsem pa v reševanje težav in želja našega slovenskega človeka v tržaški občini. Pri tem sva ugotovila, da sva vsakokrat dobila soglasje še s tretjim slovenskim svetovalec, izvoljenim na listi PDS-DSL Dolencem. Pa tudi svetovalec Godina, ki je bil izvoljen na listi PPI, sicer ne izrazito kot Slovenec, je pa po rodu tudi on »naše gore list« in se z nami tekoče pogovarja v slovenščini ter se udeležuje srečanj za skupno zastopstvo, je večkrat podprl naše akcije.

To je dokaz, da smo Slovenci sposobni premostiti ideološke ovire ter si skupaj prizadevati za reševanje naših problemov. Kaj, če bi Slovenci v Trstu imeli zajamčenega zastopnika manjšine, zraven pa še morda tisto s tremi ali štirimi skupnimi svetovalci? Pomislimo na njihov učinek in na rezultate, ki bi jih lahko dosegli!

Odgovor italijanskega predsednika Petru Močniku

Urad italijanskega predsednika republike Oscarja Luigija Scalfara je v preteklih dneh odgovoril tržaškemu pokrajinskemu tajniku Slovenske skupnosti Petru Močniku. Slednji je najvišjemu državnemu predstavniku osebno izročil spomenico in pismo, s katerima ga je seznanil s težavami in nerešenimi vprašanji slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. To se je zgodilo v začetku meseca novembra, ko je bila v Trstu proslava ob 40-letnici vrnitve Italije v to mesto. Slovesnosti se je udeležil tudi predsednik Scalfaro.

Diplomatski svetovalec predsednika je potrdil skrb državnega poglavarja za ugodno rešitev vprašanj slovenske narodnostne skupnosti. Zapisal je dalje, da je minister za dežele že pripravil ustrezni zakonski osnutek za zaščito manjšine, ki bi ga lahko kmalu predstavili v parlamentu.

Ni sicer jasno, kateri osnutek je predsednik Scalfaro imel v mislih. Morda Maccanico, proti kateremu se je dejansko izrekla vsa manjšina. Kljub temu pa pokrajinski tajništvo Ssk izraža zadovoljstvo, da se je tudi državni poglavar odzval na poziv stranke in pojasnil svoje stališče v zvezi s tem vprašanjem.

DEKLIŠKI ZBOR DEVIN in FANTJE IZPOD GRMADE vabijo na KONCERT BOŽIČNIH PESMI

ki bo v devinski cerkvi, na praznik sv. Štefana, ob 17. uri.

Nastopili bodo Otroški zbor Ladjica, Italijanski cerkveni zbor »R.M. Rilke« iz Devina, Dekliški zbor Devin, Fantje izpod Grmade v samostojni in mešani zasedbi ter v združenem sestavu.

V Društvu slovenskih izobražencev so v ponedeljek, 19. decembra, zaključili sezono v tem sončnem letu z otvoritvijo razstave umetnin goriškega likovnika Franka Žerjala, ki dopolnjujejo Križev pot pesnice Ljubke Sorli. Knjigo z istim naslovom je izdala Goriška Mohorjeva družba ob prvi obletnici njene smrti. Božično misel je na predprazničnem večeru v DSI podal dr. Jože Špeh. Na sliki (foto Kroma) Saša Martelanc (levo) in Franko Žerjal

»Občutek imam, da italijanski kolegi izredno malo vedo o slovenski problematiki«

Z izvolitvijo Illyja za tržaškega župana je v občinski svet prvič vstopil tudi Andrej Berdon. Kot njegov kolega Močnik je tudi on po poklicu odvetnik, izvoljen pa je bil na listi Slovenske skupnosti. Pred tem je bil rajonski svetovalec. Kaj meni o delu v občinskem svetu je sam povedal v naslednjem intervjuju.

V občinski svet ste prvič vstopili pred letom dni. Kako ocenjujete to svojo izkušnjo? Ste si delo v svetu predstavljali drugače in kako ste zadovoljni z dosedanjim upravljanjem?

Delo v skupščini si nisem predstavljal drugače od tistega, kar se je potem dejansko dogajalo v sejni dvorani in izven nje. Seje občinskega sveta so le konica vsega, kar stoji izven, torej političnih dogovarjanj, iskanja ravnovesja med silami večine in včasih tudi opozicije, usklajevanja programov in načel različnih komponent. Kar se odvija v dvorani, je le povzete vsega tega, tu pa pride do izraza spretnost svetovalcev, da je kak sklep odobren ali zavrnjen, da ostanejo morebitne provokacije neučinkovite, da poteka delo po zastavljenem programu. Z dosedanjim delom sem zmerno zadovoljen, svet je sprejel nekaj pomembnih sklepov, ki naj bi omogočili boljše upravljanje občine in teritorija. Kar zadeva razmerje do Slovencev in naše narodne skupnosti, je ta uprava dokazala umirjen odnos in tako potegnila črto nad zaničljivimi stališči prejšnje večine.

Kaj bi povedali o stališčih, ki jih občinski svet zavzema do naše manjšinske problematike in tudi o odnosih med Italijo in Slovenijo?

Predvsem sem si želel, da bi v tej mandatni dobi tržaški Slovenci imeli

občutek večje sproščenosti in spoštovanja s strani občinskih organov. Mislim, da je do tega splošnega razpoloženja prišlo, čeprav je bil vsedrjavni politični zasuk skrajno negativen. Prišlo je tudi do zaostritve odnosov med Italijo in Slovenijo, kar pa je občinski svet še kar mirno prestal, tudi v primerjavi z goriškim svetom. Žal je župan Illy v teh dneh dal nekaj nesprejemljivih izjav o zadržanju Slovenije, bržkone v iskanju nekega sicer potrebne taktiziranja. Želim, da bi občinski svet tudi glede tega vprašanja še naprej ohranil sedanje umirjeno stališče. Konkretnije bi omenil, da nam je letos uspelo uresničiti nekatere popravke v občinskem statutu, ki potrjujejo avtohtonost naše narodne skupnosti, pomembno pa je tudi, da so slave ob 40-letnici priključitve Trsta Italiji potekale v zmernem tonu, kar je zasluga odbora in sploh te uprave. Želel bi dalje rešiti vprašanje dvojezične toponomastike in slovenskih jasli.

Kaj menite o proračunu tržaške občine?

Proračun ocenjujem pozitivno, ker temelji na konkretnih in realnih postavkah. Gre za trezen politični akt, ki ne obljublja nemogočih stvari in ne kleti postavk za bistvene potrebe: pomembno je, da vključuje predvidena dela zakona 16/92 in da predvideva nekatere popravila za številne slovenske šolske objekte.

Med italijansko govorečimi sodržavljanji je nepoznavanje zgodovine, posebno polpretekle zgodovine, precejšnje. Kako so o tem ter še posebej o slovenski problematiki informirani Vaši kolegi v občinskem svetu in kakšne odnose imate z njimi?

Z italijanskimi kolegi imamo na človeški ravni korekten, včasih prijateljski odnos, razen z nekaterimi svetovalci opozicije, ki so do Slovencev,

kot je znano, vedno zavzemali skrajno žaljiva stališča. Občutek imam, da italijanski kolegi izredno malo vedo o slovenski problematiki, tako o manjšini kakor o Sloveniji. Malo vedo npr. o problematiki manjšinske zaščite, veliko pa o Istri, beguncih itd. Še vedno je v njih delno prisotna bojazen, da bi se preveč vzpostavili pred javnim mnenjem, prav kar zadeva naša vprašanja. Vendar takšna je tržaška miselnost, predvsem v današnji krizni meddržavni situaciji, zato je zmerno zadržanje svetovalcev večine nasezadnje sprejemljivo.

Za Narodni svet Slovencev v Italiji je na začetku vladalo veliko navdušenje, sedaj pa je vse »utihnilo«. Kje so težave in kaj bi svetovali za prihodnost? Si člani manjšine po Vašem res želijo skupnega zastopstva?

Prepričan sem, da je zastoju pogajanj o Narodnem svetu ali o novem skupnem predstavništvu botrovala med drugim prisotnost nekaterih elementov, ki so si nadelo predstavniško ime in ki so v dnevni povezavi z najizrazitejšimi nasprotniki naše stvari. To priča podpora, ki jo skoro vsak dan prejema po straneh glasil Trieste Oggi in Giornale di Gorizia, ki imajo raz-

V župnijski cerkvi sv. Jerneja na Opčinah bo 6. januarja 1995 na dan Gospodovega razglasenja

KONCERT BOŽIČNIH PESMI

Nastopil bo priznani mešana pevski zbor CONSORTIUM MUSICUM iz Ljubljane, ki ga vodi prof. Mirko Cuderman. Začetek ob 18. uri.

glašeno protislovensko funkcijo. Ne dvomim, da si člani slovenske manjšine v Italiji močno želijo skupno predstavništvo, izredno hudo pa je, da smo brez tega prav v času, ko na meddržavni ravni padajo usodne odločitve tudi o našem položaju. Priča smo nekakšni praznini, ko manjšina ni sposobna dati enotnega glasu o dogovorih, katerih predmet je ona sama. Ta situacija je nevzdržna, saj tako tvegamo, da se zapravi vse, kar je bilo narajenega v prejšnjih desetletjih. Nastajajoči organ bo nujno sad kompromisa, vendar važno je, da nastane, vsekakor je boljše skleniti kompromis kakor tavati v praznem. Pogajanja morajo iti naprej, na njih naj sodelujejo sile, ki dejansko predstavljajo našo družbo. Nujno je, da bodo nekatere manjše komponente morale pristati na lastno manjšo vlogo v skupnem predstavništvu, a to je načelo demokracije.

Zamejski šport in njegov pomen

Božič je pred nami in novo leto. Še zadnji dnevi in potem bo mo že v letu 1995. Leto, ki bo minilo, je bilo s športnega vidika še kar uspešno. Ne bom sedaj naštevval najboljših rezultatov ali podvigov, le povem, da je tudi v letu 1994 naš zamejski šport dosegel dobre rezultate in dal svoj doprinos k »preživetju« naše manjšine. Preživetje je res morda malo pretirana beseda, da označim plovbo, ki jo mora tako po mirnem kot po razburkanem morju prepluti naša zamejska ladja. Šport je pri tem eden dejavnikov, kateremu pa večkrat ne dajemo pravilne teže.

Športno udejstvovanje je seveda potrebno, da se razgibamo, telesno okrepimo in vsestransko izboljšamo naš organizem. Agonistični moment, če ga pravilno interpretiramo, nam tudi ne more škoditi. Važen pa je pri nas v zamejstvu tudi iz narodnostnega vidika. Naj samo malo pomislimo, koliko naših otrok se ukvarja s športom ter da je velika večina teh (razen redkih izjem) včlanjenih v slovenskih društvih. S tem ima otrok možnost, da je tudi izven šolskih prostorov v slovenski družbi. S soigralci ponavadi naveže večje ali manjše prijateljske stike, tako, da se bo tudi »v klapi« ponavadi govorilo slovensko. Takih »priložnosti« ne bi smeli imeti za nekaj čisto normalnega. Niso namreč osamljeni primeri, ko nekateri »pozabijo« na svoje korenine, kot izgovor pa slišimo: »... v družbi je veliko Italijanov, zato se je odvadil govoriti slovensko.«

Zamejskemu športu lahko pripišemo tudi zaslugo, da nas bolj spoznajo tudi izven teh tako ozkih ter ne preveč naklonjenih meja zamejstva. Še posebno odmevni uspehi imajo pri tem svoj pomen. Pri tem pa se težko izognemo pravilu: da pridemo do uspehov, moramo nujno napraviti selekcijo. To pa pomeni, da marsikateri otrok zaradi manjše nardarjenosti že po nekaj letih preneha z aktivnim udejstvovanjem, s tem pa se lahko »izgubi«. Si zato lahko privoščimo pravo selekcijo? Pravilen odgovor je zelo težaven. Rešitev iščemo v kompromisih, seveda pa si moramo biti na jasnem, da število otrok upada. Pri ekipnih športih mašimo luknje s tem, da v naših vrstah igrajo italijanski igralci. Nič slabega seveda, le, da ne bi takšne rešitve postale stalnica našega zamejskega športa.

Gorazd Bajc

Lanske jaslice v Nabrežini: Breg s čupo na morju ter stopnice do Svete družine, na katerih so Jezusovi blagri. Letos bo natečaj za družinske jaslice z ocenjevanjem in nagradami 6. januarja. Concert božičnih pesmi bo 15. januarja ob 16.30 z nastopom zbora Igo Gruden ob 200 letnici naše cerkve. Vsem iskrena voščila za Božič in Novo leto!

Nadaljevanje političnih neznank

Slovensko politično prizorišče že dalj časa spominja na nekakšno »komedijo zmešnjav«, kjer je pravzaprav malo komu jasno, kdo je kdo in kaj v resnici kdo hoče, oziroma za koga v resnici dela. Po prvih in po drugih demokratičnih volitvah se je, denimo, izkazalo, da so na volitvah nastopale stranke in posamezniki, ki so po vsemu sodeč bili nekakšni trojanski konji nekdanje Udbe. Slednja naj bi se, kot trdi Janez Janša v svoji zadnji knjigi »Okopi«, preoblikovala v konspirativno »Organizacijo« pod vodstvom nekdanjih visokih partijcev.

Krščanski demokrati so v koaliciji z neokomunisti delovali osupljivo skladno, tudi v odnosu do številnih afer — od gospodarskih, političnih do navadnih kriminalnih — kot tudi v tako spornih zadevah, kot je, recimo, podrejanje tožilstev izvršni oblasti. Kučanovo »imenovanje« nekdanjega krščanskodemokratskega »policijskega« ministra Iva Bizjaka za t.i. Ombudsmana, varuha človekovih pravic, je v danem kontekstu, milo rečeno, neokusno, saj spominja na pastirja, ki bi volka postavil za čuvaja ovac. Ni se moč znebiti vtisa, da gre za postavitev zanesljivega človeka na strateško mesto, ki bi v obdobju tranzicije iz totalitarnega v demokratični sistem moralo igrati zelo aktivno vlogo. Vedeti je namreč treba, da je Bizjak načeloval notranjemu ministrstvu, ko je krog starih partijskih politikov prav s pomočjo policije z docela nedemokratičnimi metodami pripravil pogoje za odstranitev Janeza Janše z mesta obrambnega ministra.

Dejstvo je, da je kar nekaj znakov, ki potrjujejo tezo o obvladovanju slovenskega političnega prizorišča s strani t.i. udbo mafije, nasprotnih dokazov pa pravzaprav ni, kljub zagotavljanju vodilnih politikov nomenklature nekdanje partije, da gre za paranojo nekaterih.

Nedavne lokalne volitve v Sloveniji niso veliko pripomogle k razbistrih položajih. Vse poglavitne stranke zatrjujejo, da so izboljšale ali ohranile svoj položaj, kar je celo res. Toda to se je zgodilo zato, ker je bila volilna abstinenca tolikšna kot še nikoli doslej, kar je pripeljalo do paradoksa: več ljudi kot je strankam obrnilo hrbet, bolj se je povečala relativna teža privržencev strank, ki so na volitve šli.

Dodaten paradoks v zvezi z volitvami je, denimo, tudi to, da sedaj ni več jasno, kaj pravzaprav pomeni relativen uspeh t.i. demokratičnega bloka na volitvah. V primeru krščanskih demokratov namreč ni več jasno, za kaj so se njihovi volivci sploh izrekli. Ali krščanskodemokratski volivci podpirajo pragmatično približevanje stranke neokomunističnim strukturam in s tem realnim centrom politične in ekonomske moči, ali gre za podporo demokratičnim ciljem, ki jih stranka ima v svojem programu? Zdi se, da gre prej za prvo kot drugo.

Matematično gledano, lokalne volitve pomenijo uspeh »desnice«. Toda

po izkušnjah s prvih volitev, ko je osrednja stranka slovenske pomladi, Slovenska demokratična zveza, nenadoma postala udarna pest neokomunističnega bloka, in po izkušnjah z drugih volitev, ko se je spet izkazalo, da mnoge stranke niso bile to, kar so volilci mislili, da so, je previdnost več kot na mestu. Redki slovenski misleci, kulturniki in intelektualci, ki si še upajo na glas razmišljati, kaj je pravzaprav »šlo narobe«, da se slovenska demokracija prikazuje bolj kot nekakšna prevara ali utvara, vsi po vrsti ugotavljajo, da je temeljni razlog prevlade starih struktur in starih, nedemokratičnih vzorcev obnašanja, odsotnost temeljnih moralnih norm v družbenem življenju. Če je res tako, potem bo t.i. tranzicija očitno zelo dolg proces, njen izid pa je povsem negotov. Navsezadnje utegne Slovenija pristati v južnoameriški tipu fašistoidnega kapitalizma, namesto v evropskem krščansko-socialdemokratskem modelu.

Janez Vuk

* * *

Na tržaški pomorski postaji je v teh dneh potekal posvet z naslovom »Turizem za razvoj tržaškega gospodarstva«, ki sta ga priredila Tržaška ustanova za pospeševanje turizma in družba Promotrieste. Na posvetu sta govorila tudi deželni odbornik Degano in župan Illy. Rečeno je bilo, da namerava vlada podpirati razvoj turizma na tem območju, vendar pa je od samega Trsta odvisno, kako bo znal to priložnost izkoristiti.

Cerkev Marije Oberšljanske obnovljena

Prenovljena cerkev Marije Oberšljanske

Če potujemo po slovenski zemlji, zlasti v zadnjih letih opazimo, da intenzivno potekajo obnove mnogih župnijskih pa tudi podružničnih cerkva, ki dajejo značilen, nezamenljiv značaj krajini te dežele. V ta okvir sodi tudi cerkev Marije Oberšljanske vzhodno od Komna, zgrajena na rahli vzpetini, obdani z vinogradi in prijetnim gozdom.

Omenjeno romarsko cerkev uvrščamo med pomembnejše baročne kulturno-zgodovinske spomenike na Primorskem, vendar je bila do nedavnega podvržena propadanju, zato se je pokazala potreba po obnovi. Zaslugo za njo imajo predvsem domači verniki z dekanom msgr. Fancem Krapežem na čelu, precej pa je bilo tudi darov od

drugod. Kraševci so zaključek tega podviga proslavili s posebno slovesnostjo v nedeljo, 2. oktobra 1994, na katero so povabili koprškega škofa Metoda Piriha. Škof je ob tej priložnosti cerkev tudi blagoslovil in med mašo spregovoril o pomembnosti družinskega življenja. Upati je, da bo obnovljena cerkev Marije Oberšljanske ponovno zaživel kot živahna romarska točka in da bo tako kot v preteklosti še naprej privabljala predvsem Kraševce, pa tudi Vipavce. Naj pripomnimo, da ima ta kraj še poseben pomen za domačine iz Tomačevice in Malega Dola, saj tu leži tudi pokopališče za njihove pokojnike.

Kot rečeno, pa je cerkev važna tudi v umetnostnem pogledu in je zgrajena kot dvoranska stavba z zrcalnim obokom v ladji ter z banjastim obokom s sosvodnicami v prezbitoriju. Na portalu glavne fasade je vklesana letnica 1644, vanjo pa je vključen verjetno starejši zvonik z značilno kapo v obliki polkrožne kupole, kar jasno kaže na beneški vpliv. V notranjosti krasijo cerkev baročni altarji, še posebej dragocene pa so dobro ohranjene freske na oboku prezbitorija, ki jih je leta 1723 naslikal italijanski slikar Giulio Quaglio (1688-1751). Osrednja dva prizora predstavljata Marijino vnebovzetje in kronanje.

Vsekakor je cerkev Marije Oberšljanske pri Komnu vredna obiska, saj se nam še posebej po obnovi predstavlja kot eden od biserov cerkvene umetnosti na Primorskem.

M.V.

Umrli je lazarist Alojzij Mlakar

V ponedeljek, 19. decembra, so na Mirenskem Gradu pri Gorici pokopali uglednega primorskega duhovnika, lazarista Alojzija Mlakarja. Doživel je častljivo starost 94 let, saj se je rodil v Divači 7. junija 1900, umrl pa je v soboto, 17. decembra 1994, na Mirenskem Gradu. V Misijonsko družbo lazaristov je vstopil že med prvo svetovno vojno, teološko fakulteto pa je obiskoval v Ljubljani, kjer je bil posvečen v duhovnika 27. februarja 1926. Kmalu po novi maši je odšel za misijonarja na Kitajsko, a se je moral zaradi bolezni po dveh letih vrniti. Dobil je službo na Mirenskem Gradu, vendar je bil konec leta 1934 od italijanskih oblasti zaprt in v začetku leta 1935 izgnan v Jugoslavijo. Na Mirenski Grad se je vrnil leta 1945 in tu skoraj devet let opravljal službo superiorja. Od leta 1959 do 1963 je služboval v Beogradu, zatem je bil ponovno premeščen na Mirenski Grad, kjer je tudi preživel svoja zadnja leta do smrti.

Pok. Alojzij Mlakar sodi med tiste lazariste, ki so vtisnili pose-

ben pečat Mirenskemu Gradu, tej znani božji poti južno od Gorice, na robu kraške planote. Skupaj s pok. Alojzijem Trontljem ima za slugo, da je ta romarska točka po drugi svetovni vojni ponovno zacvetela, dobila je številne Kraljeve umetnine, urejeno okolico, tu je bil poleg samostana lazaristov urejen tudi dom upokojenih sester usmiljenk. Alojzij Mlakar pa se je poleg svojih osnovnih duhovniških dolžnosti ukvarjal tudi s pevovodstvom, poučevanjem mladih organistov, jezikoslovjem, prevajanjem in astronomijo. Odlikoval se je z odličnim znanjem slovenščine, tako da so njegove pripombe pri izboljšanju besedila novega slovenskega misala in brevija močno upoštevali. Na stara leta se je ukvarjal z urejanjem parka ob samostanu in cerkvi na Gradu, številnim vernikom pa je vedno bil na voljo tudi za spoved.

Njegova smrt zapušča občutno vrzel v slovenski Misijonski družbi lazaristov in v Cerkvi na Primorskem, v kateri je bil aktiven tudi v najhujših časih polpretekle dobe.

Saša Rudolf

Tisoč dni smrti, krvi in gorja

Od 6. aprila 1992, ko so varnostniki srbskega vodje Karadžića prvič namenoma odprli ogenj na množico, ki je pred predsedniško palačo v Sarajevu demonstrirala v podporo celovitosti Bosne in Hercegovine, je preteklo le nekaj manj kot tisoč dni. Tisoč dni nasilnih smrti, krvi, posilstev, mučenja, množičnih begov, gorja. Kolikokrat smo se v tem dolgem razdobju spraševali, kdaj bo bosanske tragedije konec, kdaj bo prevladala pamet nad nerazumom, ljubezen nad sovraštvom, dobrota nad hudobijo, človeška solidarnost nad egoizmom potrošniške dobe. In vendar konca še ni videti. Poskusov, posredovanj, kompromisnih predlogov ni manjkalo. Mednarodni pogajalci so postopoma, vednar neprestano odstopali od prvotnih zahtev. Mirovni predlogi že dalj časa ne upoštevajo več celovitosti bosansko-hercegovega ozemlja, čeprav so bile meje mednarodno priznane prav tistega 6. aprila 1992, ko je prvi sklop zahodnih držav priznal Bosno in Hercegovino kot samostojno in neodvisno državo. Toda to je zdaj že zgodovina, ki se je nekateri ne spominjajo več, drugim pa ni do tega, da bi vztrajali pri dani besedi. Zahodni svet je podlegel izsiljevanju skrajno nacionalističnih skupin novega ruskega političnega življenja, da ne bi naložil predsedniku Jelcinu dodatne težave, ki bi še bolj zamajale njegov ugled v velikem, neobvladljivem ruskem cesarstvu. Zato je bil uveden embargo nad prodajo orožja Muslimanom in Hrvatom. Velja sicer tudi za Srbe, ki pa ne potrebujejo orožja iz tujine, saj so podelovali celotno zalogo nekdanje jugoslovanske armade. Če pa potrebujejo tehnološko bolj izpolnjeno orožje, so jim na voljo skladišča bivše sovjetske vojske. Po zadnjem napadu zavezniških letal so bosanski Srbi čez noč opremili svojo vojsko s protiletalskimi raketami ruske izdelave in jih namestili okrog sarajevskega letališča. Na voljo pa imajo nekaj desetih premičnih protiletalskih postaj, ki z raketami pokrijejo vsaj polovico ozemlja. Letala Nato od tedaj le preletavajo Bosno in so gluha za prošnje za pomoč in obrambo področij, ki so jih Združeni narodi označili za varovana. Kako naj verjamemo Združenim narodom in Atlantskemu zavezništvu, če niso zmožni varovati niti lastnih modrih čelad v Bihaću, ki je bil skupno z drugimi muslimanskimi enklavami označen za varovano področje?

Če je bilo svetovnemu javnemu mnenju pred tisoč dnevi jasno, da so bosanski Srbi napadalci, napadenci pa predvsem Muslimani, se je stališče v kasnejših mesecih nekoliko spremenilo. Za vojne strahote, smo pravili, so krivi vsi, saj so barbari, ki jim ne gre za drugo kot za vojno. Naj se torej

med sabo pokoljejo, da bo enkrat na Balkanu mir. S tem pa smo napadalca in napadenega spravili v isto vrečo in nekako obtožili napadenca, da je kriv za vojno, ker se je branil in se ni pustil mirno pobiti. Spet podoben miselni preskok kot pri embargu prodaje orožja.

Zdaj smo prišli v tretjo fazo in napadalca že toliko revalorizirali, da je postal žrtev spletkarjenja mednarodnih medijev, ki so izkrivili resnico in prikazali Srbe kot agresorje, čeprav si Karadžić in njegovi ne želijo drugega kot mir.

Bivši ameriški predsednik Carter, ki je v Sarajevu dopotoval na izrecno Karadžićevo vabilo, je še enkrat dokazal popolno nepoznanje položaja in površnost, ko je dejal, da ameriško ljudstvo ni zvedelo za resnico, ker naj bi bilo obveščeno zgolj z ene strani. Srbi so žrtev komplota mednarodnih medijev, saj si resnično želijo miru. Bela hiša je sicer ostro odgovorila in kritizirala bivšega predsednika, ki je v Sarajevu na zasebnem obisku. In vendar je Carter v zadnjih mesecih dosegel dva pomembna diplomatska uspeha, ko je posredoval v haitski in severnokorejski krizi. Toda v Pjongjangu in na karibskem otoku ni zapel hvalnice ne veterokomunističnemu, ne fašistoidnemu režimu. Čudno, da ni spoznal, da veže bivše haitske generale, severnokorejsko vladavino in srbsko trojico Milošević-Karadžić-Martić isti cilj: diktatorska oblast.

* * *

Tudi ob teh božičnih praznikih je Slovensko dobrodelno društvo iz Trsta razdelilo darila potrebnim dijakom in študentom. Prispevke je dalo tudi nekaterim šolam, ki drugače ne bi mogle sodelovati pri raznih pobudah. Poleg tega SDD ni pozabilo na begunce iz območja bivše Jugoslavije in še vedno zbira sredstva zanje.

(foto Jan Leszczynski)

Andrej Budal

Lepi deželi

Nekdaj te spremljal je naš blagoslov. A razmetala si nam tako setev da se iz naših koncev samo kletev odziva še povsod na tvoj naslov.

Krov je bil pri nas tvoj divji lov, stvari, teles in duš ogabna žetev, ko si zavirala sveta odkletev, ponosna na čim več sovražnikov.

Grdo pred širnim svetom in pred nami ponižala si sebe in zapad in še te vso opoj nasilja mami.

Kdaj novih bo spoznanj dozorel sad? Kdo te k človeškemu sožitju zdrami, da vsak tvoj gib ne bo grozeč napad?

Na Vzhodu sedaj tonejo zvezde

Sociološke vede ugotavljajo, da je pisatelj prestopil prag nesmrtnosti, če ljudje še prebirajo njegova dela vsaj trideset ali štirideset let po njegovi smrti. Mejniki med minljivostjo in večnostjo naj bi zatorej bil razmeroma kratek časovni razmak od človekovega rojstva do rojevanja lastnega potomstva. Rodovnik zgodovinskega spomina pa naj bi bil zbirka aktualnih (trenutkov) misli, ki so kot ptice poleteli večnosti naproti.

Je mar mogoče, da je slava samo obleka, ki kroji videz in ki jo je skrojilo mnenje, prav takšna obleka, kakršna visi na obešalniku v praznično okrašeni izložbi mimoidočim na ogled? Ali je spomin samo predmet, s katerim trgujemo na trgu, ali kipec na spalni omari? Komu naj potem klenka o božiču velik zvon, čemu naj se njegov globoki glas razlega kakor rosa po poljanah in vrtovih, oznanjajoč Jezusovo rojstvo in njegovo večno slavo?

V dneh preobilja je vojna v Bosni samo razrušeno mesto in tisti ponosno stoječi most, ki ga ni več. V dneh bede preglašata cestni hrup in sejemska razigranost nemo spokojnost darovanja. Razmišljanje o božiču je spomin na ves tisti čas, ki preteče od rojstva do velikega darovanja, preko minljivosti in bežnosti, izven aktualnosti, onkraj grobnih dalj, kjer črviča trohnoba hrani jalove nade človeškega rodu.

Saj prava slava je močnejša od koprnenja in večja od spominjanja. Saj v pisateljevi duši živi sleherni beseda iz globin srca, pa čeprav je ljudstvo ne bo nikoli izustilo.

Saj človek moli na skrivnem in ne razkazuje svoje ponižne veličine tistemu, ki je ne zna razumeti. Posvetna slava je namreč pogostoma pošast s tisočerimi usti, beži od dežele do dežele brez utehe. Prihod Njegove slave pa oznanja znamenje, ki ga zna sprejeti. Jezusova zvezda je vstala na Vzhodu, na Vzhodu sedaj tonejo zvezde. Božič naj bo zato tudi prošnja, naj Herod ne zakrivi okrutnega pokola nedolžnih otrok.

Jan Bednarik

Dijaške stavke: včeraj in danes

◀ 11

Čku stavke je šolski sluga poklical odgovorne (predstavnike zadnjih treh razredov) v ravnateljstvo. Vedeli smo, kaj se nam lahko zgodi, kot smo poznali politične simpatije ravnatelja, a ni bilo dejansko časa, da bi izdelali strategijo zagovorov. Najprej je govoril predstavnik zadnjega razreda, prepričan levičar, in skušal dokazati podlost francosko-angleškega napada na Egipt in na nujnost, da tudi slovenski višješolci javno obsodijo »imperialiste«. Ravnatelju ni bilo preveč po gudu tako utemeljevanje in kazalo je, da nam trda prede, zato sem sam vpadel v besedo in skušal dokazati, da je bila manifestacija v bran demokratičnih svoboščin in samoodločbe, ki jih Rusija ne dovoljuje vzhodnim državam. Slovenski dijaki smo z enotnim nastopom hoteli dokazati predvsem, da smo za resnično demokracijo! Vse se je izteklo dobro, brez disciplinskih posledic.

V sedemdesetih letih sem bil neposredna priča prvi zasedbi slovenskih višjih šol. Čeprav sem bil v vsakodnevem stiku z mladino tako na delovnem mestu kot izven njega, nisem mogel — pri vsej najboljši volji — razumeti tiste odločitve. Vse je bilo spolitizirano, kot je že bilo v »mojih« časih, vendar sem imel vtis, da smo se mi borili za naše pravice, medtem ko je takratna mladina nasedla tujim interesom, ki z našo stvarnostjo niso imeli veliko skupnega ali vsaj ni mogla vplivati na njihov potek. Tista prva zasedba je povzročila znotraj naše manjšine dolge in razgrete polemike. Spomnimo se napadov na naše dijake prav pred cerkvijo sv. Antona Novega, velike enotne protifašistične manifestacije, na čelu katere so z roko v roki prvič korakali vsi župani s Tržaškega in predsednik pokrajine. Tedaj se je začelo novo obdobje slovenskega političnega udejstvovanja študentov, ki nam je dalo tudi nekaj uveljavljenih politikov.

Časi so se spremenili, tudi sam sem se spremenil, in danes gledam na te dogodke pozitivno, saj so pripomogli, da se je naša mladina dejansko vključila tudi v vsedržno politično dogajanje. Ne moremo si predstavljati normalnega razvoja manjšine brez neposrednega političnega nastopanja manjšine same. Prepričan sem, da je naša mladina tudi in zlasti z zadnjim nastopom ob štiridesetletnici vrnitve Italije v Trst zrelo in odgovorno ter predvsem enotno pokazala celemu Trstu, kaj nas še vedno žuli in s čim ne moremo biti zadovoljni.

Naj zaključim s prepričanjem, da je današnja mladina, čeprav je zrastlela v izobilju, zrelejša in odgovornejša. Težko jo je instrumentalizirati za katerekoli ozke, specifične interese, vsak dan bolj misli in se odloča v skladu z lastnimi interesi, in to tako pri nas kot tudi v celi državi.

Antek

FARCO

 s.r.l.
FINE CHEMICALS

KEMIJA
FARMACEVTIKA

34132 TRST

Ulica del Lavatoio 4

Tel. 040/365424

Telex: 461012

Telefax: 040/363918

Filiala GORICA:

Ulica Trieste 160 - Tel. 0481/20769

infordata s.r.l.

- OSEBNI RACUNALNIKI IN PERIFERNE ENOTE
- APLIKATIVNI PROGRAM ZA UPRAVLJANJE PODJETIJ
- POTROSNI MATERIAL ZA INFORMATIKO
- UVOZ - IZVOZ

Trst - Ul. Muggia, 15 - Tel. 040/381160 - 381616 - Fax 040/381110

GOSTILNA

Città di Londra

A. Rossa & C. snc

34132 TRST
Ulica Ghiberti 2
Tel. 040/365188

Branje - Branje - Branje - Branje

Majda Artač Sturman

Vonj po rožmarinu

Včasih so popoldnevi sivi in trdni. Tedaj se megla s svojimi baržunastimi tipalkami ovija okrog votlih človeških postav, tudi moje.

Kot včasih, tako je tudi danes tipalkasta megla prevzela moj duh, da tonem v vati zameglenih in votlih ur. Pogrezam se v svoj limb današnjosti in pač ne morem izbrskati iz spomina nobene sončne podobe, da bi mi zasvetila v ta nemogoči popoldan.

Kot da stojim pred katedrom! Tako mi je, kot v onih letih, ko me je bremenila kontrolka ali šolska naloga iz grščine. Kot da bi trepetala bred nekim nevidnim, togim profesorjem, ki mi grozi s spraševanjem, tedaj ko sem že prepričana, da sem se rešila vsakršnega preverjanja in ocenjevanja!

Skorajda bi potonila...

Toda spodaj, nekje na dnu, v kotičku, tam prav ob robu današnje meglene praznine se nekaj zasveti... V prsi se zakotali hrepenenje po žarku sonca.

Poškilim nase, kako zrem v sinje oko... Drobna sem, skoraj neopazna... Pogledam pozorneje, razprem vatirano mrzloto meglene popoldneva, zazrem se. Toda, ali sem to jaz? Pogledam поблиže, zapičim pogled v tisto sinje oko, ki se širi in širi. Postaja vse večje, napihuje se, dokler se ne utrga z mojega zornega polja...

Zdrznem se, vonj po rožmarinu...

Vame se vtihotapi domači vonj, obdan z vencem bleščočih pelargonij in krhkih begonij. Vonj po rožmarinu prevzema moje misli, da jih polagam v hrustljivo le-

žišče otroških spominov. Nekaj večkrat pozabljenega in večkrat izgubenega je v rožmarinu: brezskrbna toplina poletnih popoldnevov, ko vaška otročad kolesari od enega konca vasi do drugega, ter sanjasto šepetanje pod noč, ko se pod kostanjem ob razmajanem zidku srečujejo mladi. Vonj po rožmarinu pa dehti tudi z obledelih slik, na katerih se iz polpreteklosti smehljajo nono in nona, te in strici. Ovija večere, napolnjene s tremo šolskih recitacij in pevskih nastopov, spominja me na zanesene govore o slovenstvu in narodni ogroženosti.

Vonj po rožmarinu se plete v vence, ki jih leto za letom polagajo na grobove. Obarva se z retoriko proslav in narodno prebudnih manifestacij, z nageljnovim rdečim vonjem se zlije v narodov simbol, kateremu sem najbolj zavezana.

Zavezana temu bistvenemu in zame neodtujljivemu občutku, da pripadam narodu, ki so ga v teku stoletij prepihali vetrovi z vseh strani in ga učvrstili na liliputsko krpico zemlje.

Moj narod diši po čutni toplini obalice, ki kuka v Mediteran, a vendar s kontinentalnega stolpa marsikdaj še vedno samo škili v Evropo. Oguljeni plašč provincialnosti je iz dneva v dan pretresen, a mnogim vendar tako domač in priljubljen, da ga ne morejo sleči... Iz njegove gumbnice mi večkrat zadisi po pelinu...

Tedaj moj sanjski vonj po rožmarinu izgubi nadih sončnih toplin in spet zaplava v meglkastu obzorje.

Branje - Branje - Branje - Branje

Jelena Stefančič

Božična misel

Že spet sem tukaj... dnevna soba, ovita v oblak dima, pepelnik, natrpan z ogorki, katerih neprijeten vonj mi ni več v nadlego. Pred mano skodelica komaj skuhanе kamilice... bel list in popolna tišina noči. Tiktakanje stenske ure v predsobi me pričinja motiti, ker me opominja na čas... čas ki beži, za nekatere prehitro, za druge prepočasno. Ugasnem še nepokajeno cigareto ter se z mislimi zatečem v današnji čas.

Božič!

Topla beseda, ki me ponese v daljne spomine mojega otroštva, ko sem v topli kuhinji za zamegljeno šipo opazovala velike snežinke ter njihov tih dotik z zemljo...

... ko so cestne svetilke, odete v tančico zimskih čipk, bile kot velika povečevalna stekla, pod katerimi so se mi bele zvezdice zdele še bolj velike kot v resnici.

Ampak to je že davno od tega in ostajajo samo še spomini... boleči, hrepeneči, sladki spomini.

Ko bi spomin ne bil le spomin, ko bi človeku bila dana milost trajne svetlobe in ko bi mu bila dana milost nadaljnjega v nadaljnjem.

Ko bi... ko bi... ampak nihče od nas ni nadaljnost... ostaja samo še okus, vonj in spomin!

Kako drugačen je današnji Božič in koliko vsega se je porazgubilo na poti življenja. Že sama beseda je izgubila svoj prvotni pomen, kajti že sam način življenja se je spremenil in ob tem tudi človek.

Človek, ki v svojem frenetičnem teku za lastni obstoj nima več časa za majhne stvari, prav tiste vsakodnevne, ki napravijo človeka duhovitega in plemenitega v srcu. Življenjska igra, kjer se hinavščina, farsa, družbeni vzpon in denar pomešajo v kup nečesa, kar se lahko označi kot stres današnjih dni. Moderna bolezen, katero super-tehnologija še ni uspela preprečiti z obveznim cepivom. Pa čeprav je zdravilo zelo enostavno, se to sredstvo zdi človeku prebanalno, da bi si ga privoščil, saj smo že tako navajeni in vzgojeni, da lahko zdravilo kupimo le v lekarni.

Preveč smo zanemarili same sebe, da bi bili zmožni širšega poglobljanja do notranjega vodnika-srca.

Ni več časa na razpolago, da bi se za hip ustavili in prekinili tisto bolno tekanje, ki človeku iz dneva v dan ohromeva srce. Zato smo vsi bolj površni v odnosih z ostalimi ter se zatekamo v naš svet iluzij, kjer upamo, da bo boljše, ne da bi k temu s čim prispevali ali se potrudili... saj nihče od nas nima več časa za take neumnosti.

Seveda smo sami krivi!

Prvi korak do Lune smo napravili sami, vesolje pa je neskončno. Morda se vse končuje, še preden bi se lahko s prstom dotaknili nečesa, kar se nam za zdaj še zdi nepomembno. Ali pa morda nismo še zmožni, da bi korakali naprej z vzravnano glavo, kajti v naši notranjosti imamo še preveč sivoga, pot do nove svetlobe, ki odseva srečo, pa je zelo strma in dolga.

Človek utegne v zelo kratkem času doumeti mnogo stvari, mnogo vse-

ga: od lastnih napak, grehov, do gledanja na življenje. In že ker je upanje zadnja stvar, ki zamre v človeku, tako upam, da bo človeštvo prišlo do tiste svetlobe, kjer se bo človek, spet »rojen« na novo, pričel učiti misliti, govoriti, ljubiti.

Verjetno človek hrepeni po vsem tem, a si to težko prizna, zato mu je lažje sanjati z zaprtimi očmi.

V dimenziji časa oživimo in preživimo, zato si ne moremo dovoliti, da spet pademo, da se spotaknemo ob kamenček na robu ceste, pa čeprav ga morda naše oči ne bodo zagledale, bo naša notranja luč posvetila nanj, da bomo lahko spet mirno nadaljevali svojo pot življenja.

Ne smemo se bati truda, naporov, kamenčkov na cesti, kajti bila nam je dana možnost tega življenja.

Človek je pač človek, ki se z vsemi svojimi neštetimi življenjskimi rebusi zmore po vseh grehah prenoviti v en sam plamen — plamen sreče, ki žari v nas samih.

Zdaj, ko imamo to priložnost, da se za hip pristavimo, pomislimo na vse to in naj bodo naša voščila bolj iskrena, pa čeprav le za hip, kajti naše življenje je kratko, kot utrinek zvezde na nebu.

Iskren Božič ni povezan z darilom, ampak ljubeznijo v srcu.

SVET SLOVENSkih ORGANIZACIJ

vošči članom
in vsem Slovencem prijetne
božične in novoletne praznike

SLASCICARNA

Saint Honore'

PRALINA
cokoladni openski tramvajski
MARCIPAN, TORRONI
in drugo

OPCINE - TRST - PROSESKA
ULICA ST. 2 - TEL. 040/213055
Ponedeljek zaprto

KNJIGARNA

Terčon

NABREZINA
Tel. 040/200142

Vesel Božič in srečno novo leto 1995 z željo, da bi Slovenci v Italiji dosegli potrebno slogo ob spoštovanju raznolikosti in kot polno priznana manjšinska skupnost prispevali k utrjevanju prijateljstva med ljudmi in narodi v novi Evropi.

Slovenska skupnost

**Pizzeria
bar
MAMA**

Zaprto ob sredah

PUGLIE DI DOMIO 161/A
TEL. 040/828669

JESTVINE

VALMARKET sdf

BAZOVICA
Ul. I. Gruden, 39 Tel. 040/226128

OTA

PANIFICIO
PASTICCERIA
PEKARNA
SLASCICARNA

BOLJUNEC 66 - DOLINA - TEL. 040/228 253

Gostišče

NANUT

GORICA - Tržaška ulica 118 - Tel. 0481/20595

SREČNO

**MARKET
ŽERJAL**BOLJUNEC 405
TEL. 040/228114

PRECIZNA MEHANIKA

**Križmančič
Danilo**BAZOVICA
Ulica S. Kosovel, 53
Tel. 040/226548*Cremcaffè*ŽELI SVOJIM CENJENIM STRANKAM
VESEL BOŽIČ IN SREČNO NOVO LETO 1995

TRGOVINA JESTVIN

TEDESCOProdaja jeklenk
sveže zelenjaveDOLINA 324
TEL. 040/228761OBUTEV IN USNJENA
GALANTERIJA**fernando**TRST
ULICA CORONEO 7
TEL. 040/370434**Branje - Branje - Branje - Branje**

Aleksij Pregarc

»Na našem moleku so zmanjkale štiri najlepše jagode«

Molčeče pričakovanje nečesa, sicer v podobi že zabrisanega sveta, ki pa je bil takrat nečemu grozljivo stvarnemu podoben. Tedaj je potuhnjeno prežal na nas čas, poln nevarnih bliskavic, celo smrtnonevarnih in istočasno nabitih s prav tako tihim in nejasnim pričakovanjem, nad čemer je inel pregled le in zgolj sam Bog. In kako je le On sploh dopustil svojemu Sinu, da se je s ponavljajočo se poslanico miru spustil med nas, kjer naj nas prepriča o čudežu rojstva? Prepriča naj nas tudi v najhujši iznakaženosti lastne podobe — tak naj bi bil namreč človek! —, da je vendarle rojstvo tisto, ki bo preživelo še eno ali pa deset vojn, ki bo povsilo roko bajoneta, pretrgalo verigo krutosti, prisililo žive, da začnejo razmišljati o razvratu, ki se rojeva v najbolj zakrnellem delčku srca; skratka, brez rojstva tudi smrti ne more biti; brez Rojstva bi bil zbegani človek ob koncu našega tisočletja še bolj zbegani, manj pripravljen na rehabilitacijo svoje volje, svoje vesti, svojega upanja. Besede, vržene v veter? Morda. Vendar... Kakšen smisel naj ima življenje, če sleherna beseda umolkne, če naj bi bilo le zamolklo grčanje odraz bivanja, ki se nato gotovo prelevi v prepričanje lastne precenjenosti in prevlade? Kaj potem? Splošna demonizacija vsega ali kanček vere v svetost življenja? Izbira obstaja, a to izbiro priključ v obledeli spomin le *beseda*, izrečena ali pisana, prava, taka, ki ne pade samo na skalo...

In prav ta *beseda* mi omogoča, da lahko danes beležim spomin, ki sega v zbeganost otroških let, torej v sam srž Nedolžnosti, v vrtnec mlade otopelosti zaradi dejanj tistih, ki naj bi bili po svoji življenjski vlogi vsaj primer nagonke pravičnosti in sosledično vzor uravnovešene treznosti. O treznosti v prav tistih davnih spominih, ki že polagoma bledijo, a so kot strašen občutek nemoči zaklinjeni v mojem miselnem tkivu, da, o tisti treznosti ni bilo ne duha ne sluha.

Bili smo v letu tisočdevetstoštirinsštirideset.

Kazalo je, da se božičnemu času nikamor ne mudi na obisk. In to ni bilo prvič, ves čas vojne je bilo tako, hitrejše pomikanje časa bi jo namreč skrajšalo, vsaj tako je bilo čutiti. Toda nič. Kljub zvišanju utripanja srca, ki nastaja v nevarnosti in tesnobi, je vse običajno in enakomerno tiktakalo in prizadevalo zlasti tiste, ki so med tiktakanjem izgubljali svojce. Drug za drugo. A vse v gosji vrsti. Brez pravega izbora. Kar tako, nonšalantno, zdaj ta zdaj oni. Kot odštevanje jagod

na moleku. Prav tako. Najprej teta v Ljubljani: zmanjkal je en dragi podpis na božični voščilnici, njen lepi obraz je bil okamenel že dve leti poprej. Za enega strica sploh nismo vedeli, kje je, drugi je ranjen ležal v nemškem taborišču. Očetu se je nekako posrečilo driblati nevarne dogodke, od ostalih najbližjih sorodnikov pa je bil zadnji dve leti tarča moje pozornosti predvsem stric po očetovi strani in pa njegova otroka, moja bratranca, »šolana« na krški gimnaziji, leto prej vrnivša se od tam zaradi vojnih razmer (za rajno ujno se skoraj ni vedelo, da obstaja, tako je bila vsa predana svoji družini). Vedno bolj sta se mi priljubljala. S kakšnim hrepenjem smo vsi skupaj čakali v letih 1943 in 1944 na konec neurja! In prav prazniki so pečatili navezanost med nami bratrance, pa tudi stričeva tešitev radovednosti mojih malih odprtih možganov je bila prav ljubezniva in prisrčna. Prazniki in sočasno obvezno fotografiranje seveda: vsi na kupu!

Potem je zmanjkal bratranec Bojan: kar na lepem, s splošno mobilizacijo v partizane. Ob mojem navdušenju, da se moj mladi, komaj sedemnajstletni bratranec že pogumno bori, je znal moj »ponosni« stric skrbno skrivati svojo zaskrbljenost. Kakšno veselje, ko je po neki hajki prišel domov na oddih. Skrivoma, seveda, videla sva se le pri eni maši, pri njej je stregel; živo ga vidim pri obhajilni mizi. »Za Božič se gotovo vidiva.« »Obljubi.« »Obljubim.«

Za kratek čas sta bila tudi oče in stric pri partizanih.

»Le kdo vaju je poslal sem v gozd? Nimamo pušk za vas!« In vrnila sta se srečno domov, z odpustnico, za morebitno delo na terenu. Odtlej smo se manj videvali, manj obiskovali. Nevarnosti in sumničenja so tako svetovala.

Meni je bilo to nerazumljivo: le kako naj bi bil vendar otrok na primer seznanjen z delovanjem svoje sestrične Jasne?! Bila je pač partizanska kurirka..., po drugi strani pa sem bil tudi sam zaposlen z otroškim dojemanjem nasilja, bombardiranja itd.

No, in prav po nekem bombardiranju smo bili spet skupaj: oba bratranca, stric, ujna, oče, mama, nono, nona in jaz. Vsi skupaj smo med strašnimi poki eksploziva v pokončani smodnišnici spremljali teto, ki je bila prišla na obisk iz Milana in je zdaj odhajala, od Ricmanj do Katinare.

»Kdaj spet?« »Za Božič gotovo, vojne bo tedaj že konec« je rekel Bojan.

Branje - Branje - Branje - Branje

Trudoma je prišel november. Spominjam se, da je bil zunaj že precej oster mraz, z burjo.

Novica. V Borštu, sosednji vasi, hudo streljanje. Pod noč. Okoli cerkve, tam v bližini naših. Nona je bila zaskrbljena: jutri naj bi šla takoj pogledat tja.

Šla je čez dan in pol. Stric, ujna, sestrična — odsotni! Skromno stanovanje — popolnoma razdejano! Celo ujni Mariji prepotrebni šivalni stroj so odnesli. Kdo? Gotovo Nemci, kdo pa drugi? Negotovost, osupljenost in končno zaprepadenost. Novice so bile nejasne. Tedaj nona »hajd k tamkajšnjemu terencu, verjetno po nasvetu nam prijateljskega župnika, partizanskega zaupnika. »Kam ste odpeljali moje ljudi?« se je pognala nona. »Pred Nemci, v zaledje na varno.« »Ja, seveda, seveda...« »Ne bojte se, vrne-

jo se...« Razumljivo, kdo bi podvomil, saj je imel nedoletni sin Bojan že čin v partizanih. »Nemci so to povzročili. Seveda.«

Čakali smo. »Do božičnih praznikov bojo ja doma!«

Pa se ni veliko govorilo o tem. Čudna mora je legla na našo hišo. Sploh so se nekatera sorodstva rahljala, za sorodnike »odpeljanih« ljudi pa je bilo življenje še bolj neprijetno; molk je bil vsekakor priporočljiv...

Tudi zate, Bojan, je bil čas odmerjen, zate se je vojna res končala pred Božičem. Uradno — pogrešan. Nato — padel med napadom Nemcev! Nekako polovična razlaga: zadet v prsi ali v hrbet?! Sum je iz kasnejšega datuma.

Boleč molk o vsem tem o božičnem času leta 1944, gotovo najbolj žalosten v mojih spominih. Sovražniki vsepovsod: obkoljene vasi, vpadi Nemcev, pohodi škvadristov, pregledovanja, bombardiranja, ljudje so zmanjkovali — kar tako, preko noči.

Na našem molekku so v tistem adventnem času zmanjkale štiri najlepše jagode. Vse se je zaklelo: še težko skrupucano božično drevo je tisto leto zgorelo... kot da bi se svečke šle samosežig; zaradi zadušljive stiske, ki je utesnila prostor. Mukoma smo ga obnovili, kot da se Tvoje rojstvo vidljivo obnavlja. V upanju, da bo tudi po smrti Nedolžnih novi Božič premagal krutost in da bo človek, kot molekular vesoljske usklajenosti, spravljen sam s seboj.

December, 1994

KATOLIŠKA KNJIGARNA

Gorica

- solske in pisarniške potrebščine
- slovenske knjige
- devocionalije
- galerija

GORICA - Travnik 25 - Tel. 0481/531407

agroforest

import - export
predstavnstva

34132 Trst
Ulica Geppa 9
Tel. 040/369228-369064
368988-368714

34170 Gorica
Trzaska ulica 160

FIORI
Mara
CVETLICE

Ulica I. Gruden 48
Tel. 040/226517
Bazovica (Trst)

Raznovrstna
darila
Velika izbira cvetja
za razne priložnosti

L'AGRARIA ZAVADLAV

Vse vrste semen, sadik sadnega
drevja - raznovrstna
hrana za domače živali

GORICA - Trzaska ulica 18
Tel. 0481/520898

BAR POKER

Emmi in Antonella želita
vesel Božič in srečno novo leto

34133 Trst - Ulica F. Severo 5
Tel. 040/360031

Pizzeria - Bar - Gostilna

»VETO« snc

Debenjak Nada in Fabrizi Erino

Opcine - Proseška ulica 35 - Tel. 040/211629
Zaprto ob torkih

peč na drva

BAR - BUFFET - PIZZERIA

»da RINO«

FABRIZI ERINO

Opcine - Narodna ulica 65 - Tel. 040/213821
Zaprto ob nedeljah

Švara S. & Masten S.

AVTOMEHANIČNA DELAVNICA
KAROSERIJSKA POPRAVILA
AVTOODPAD

SESLJAN (avtocesta) - Tel. 040/299768

Rešujemo vse vaše avtomobilске probleme

Duhovna misel

(Po besedilu »Desiderata« iz leta 1692, najdenem v cerkvi Sv. Pavla v Baltimoru, v Angliji)

Spokojen hodi skozi trušč in naglico sveta in se zavedaj miru, ki ga najdeš le v tišini. Kolikor je le mogoče, bodi v dobrih odnosih z vsemi ljudmi. Svojo resnico pri poveduj mirno in jasno in prisluhni drugim, tudi neumnim in nevednim, zakaj vsakdo ima svojo življenjsko zgodbo. Izogibaj se bučnih, napadalnih ljudi, ker so breme za dušo. Ne primerjaj se z drugimi, da ne postaneš zagrenjen ali ohol, kajti vedno bodo večji in manjši od tebe. Veseli se svojih načrtov, veseli se svojih del!

Ohrani navdušenje za svoj poklic, naj je še tako skromen, saj je pravi zaklad v teh spremenljivih časih. Pri poslih bodi pazljiv, kajti svet je poln prevar. A zato nikar ne spreglej, da je zvrhan kreposti. Mnogi hodijo za visokimi vzori in povsod je življenje polno naških dejanj.

Bodi, kar si! Bodi svoj. In nikoli ne igraj ljubezni. Pa tudi ne preziraj je, čeprav si razočaran in

ogorčen. Spokojno sprejmi starost in izkušnjo let; drugo za drugo skladno odlagaj stvari iz mladosti. Neguj duhovno moč, da te bo obvarovala morebitne nesreče. In ne spravljal v žalost samega sebe z izmišljotinami in neuresničljivimi sanjami. Mnogi strahovi se namreč rodijo iz preutrujenosti in osamljenosti. Vzdržuj zdravo disciplino, a vedno bodi do sebe tudi blag.

Otrok veselja si, nič manj, nič več, kot so to drevesa in zvezde. Pravico imaš živeti, biti tu. In če veš ali ne — vse v veselju poteka natančno tako, kot je prav, po načrtu. Bodi torej v miru z Bogom, vseeno kako si ga predstavljaš. In ne glede na to, kakšno je tvoje delo in kakšne so tvoje težnje v bučnem vrvenju življenja, ohrani mir v svoji duši. Kljub vsem grdobjam in žalostim, kljub vsem izničnim sanjam, je svet vendarle čudovit.

Bodi pozoren! Bodi srečen!

Branje - Branje - Branje - Branje

Ambrož Kodelja

Nenavaden božični spomin

Verjetno niti ne pomislimo, da ima vsakdo od nas neke ustaljene poti, ki jih podzavestno velikokrat prehodi in se niti tega ne zaveda. Te so lahko tudi zanimive in prav po teh naših rednih poteh nas ljudje opazujejo, spremljajo in morda celo ocenjujejo. Lahko pa se celo dogodi, da je naša redna prisotnost prav po teh poteh tudi komu potrebna; če nas po njih ni, ga spravlja v dvom in morda celo v zaskrbljenost.

Nekaj podobnega sem doživel v letošnjem adventu, ko sem hitel preko goriškega Travnika proti parkirišču, kjer sem imel avto. Nepričakovano me pozdravi starejši gospod, sname klobuk, kar se skoraj ne dogaja več, in me nagovori: »Vas tu mimo ni bilo že tri tedne.« Mimogrede pomislim, kaj pa sedaj ta tu? Kaj koga briga, kod jaz hodim? Končno pa, ali ne živimo v demokratični državi, pa sedaj tu ta kontrola. »Veste, nadaljuje, redno sem Vas čakal na četrtek, ker so me opozorili, da Vas tu gotovo dobim. Želel pa sem Vas nagovoriti prav na cesti, oziroma prav tu, na tem trgu, ki mi veliko pomeni, saj me spominja na mladost, kot tudi na medvojni čas...«

Vzamem si čas in tega neznanca povabim v bližnjo kavarno, saj me je krepko žgečkala radovednost, kaj pravzaprav hoče in še prej, kdo sploh je? Ko se usedeva, gospod začne: »Vi me gotovo ne poznate, mimogrede sva se videla pred pol stoletja. Tedaj ste bili mali deček, jaz pa fant v parti-zanski uniformi. Eno leto sem poizvedoval, kje ste, in danes sem Vas iztaknil prav tu.« Gotovo, si mislim, je zopet kakšen borec, ki ga mika italijanska penzija... Prodana Slovenija... Gospod pa umirjeno nadaljuje: »Po vojni sem v diplomatski službi obredel pol sveta, danes sem na Gorenjskem, kjer negujem lep sadni vrt, imam tudi čebele in varujem štiri vnuke. Tudi k verouku jih vozim in sem vesel, ko smo v naši župniji dobili sestre... Povabim Vas, da nas obiščete... Vendar, poiskal sem Vas zaradi nekega daru, ki ste mi ga Vi dali pred pol stoletja prav na sveti večer, da, na sveti večer. Poglejte,« in iz denarnice privleče majhen, zlizan kartonček. To je ovčka, mala ovčka, narisana na kartonu... To je bil Vaš dar pred pol stoletja, na sveti večer.

S soborcem sva na sveti večer potrkala na okno Vaše domače hiše. S strahom so nama odprli. Ko sva vstopila, je mama iz peči pravkar vzela veliko, lepo domačo potico. Odrezala nama je velik kos in pripravila toplo mleko, pa še rekla: »Fanta, nocoj je sveti večer in nihče ne sme od hiše lačen...« Vi pa ste se motali ob malih jaslicah,

(foto Jan Leszczynski)

cah, ki ste jih pripravljali z očetom... Vprašal sem Vas, če mi podarite eno ovčko, da jo bom tudi jaz dal doma k jaslicam... Še danes Vas vidim, kako ste me začudeno gledali in potem mi dali to kartonasto ovčko... Nama se je mudilo čez Sočo v Brda... Od tedaj Vas nisem več videl... Vedite pa, da me je ta vaša ovčka spremljala pol stoletja. Vedno jo imam v denarnici in jo na vsak sveti večer postavim k mojim tirolskim jaslicam. Nato pa zopet roma v stalni »hlevček«, v mojo denarnico... To že petdeset let... Se vam ne zdi, da je prav, da sem Vas poiskal in ustavil kar na cesti?... Pozornost Vaše mame na tisti mrzli sveti večer in Vaš skromni dar mi je v življenju pomenil mnogo več, da mnogo več, kot diplomatska služba in celo univerzitetna diploma... Za vse se je bilo treba boriti, potegovati in čakati, pa tudi trpeti. To Vaše darilce pa je prišlo mimogrede iz srca, da, iz skromnega, poštenega iskrenega otroškega srca... To je skrivnost in privlačnost svetonske noči. Petdeset let jo doživljam tako, kdo drugi drugače, vsi pa gotovo enako, enkratno in vedno na novo doživeto...«

RESTAVRACIJA BAR

«Al Cavalluccio»

34013 Devin 61/d (Trst)
Tel. 040/208133

Ob torkih zaprto

Siscom

Siscom sas

34016 Opčine
Ulica Biancospino 22/2
delavnica za servisiranje
in televizijske aparate

Prodaja elektromateriala

Narodna ulica 48
Tel. 040/214867

PREVOZI

Hervat Bruno

Hrvati 36 - DOLINA
Tel. 040/228456

optika malalan

OPCINE
Proseška ulica 6
Tel. 040/213957 - Fax 040/213595

Pohištvo

Koršič

Zeli vsem odjemalcem,
prijateljem v zamejstvu
in matični domovini vesel
Božič in srečno Novo leto

TRST - Ulica S. Cilino 38
Tel. 040/54390

HOTEL - RESTAVRACIJA
Furlan

Veseli Božič in
srečno novo leto

REPENTABOR
TEL. 040-327125

Kosič

Trgovina obutve v Gorici

Ul. Raštel 7 - Ul. Oberdan 7
Tel. 0481/535162-535520

K2ŠPORT

Ul. Raštel 19
Tel. 0481/531884
GORICA

OTROŠKA OBUTEV

Ulica Raštel 8 - Tel. 0481/33465

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 22. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kraji pod Grmado v letih 1914-1918; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Marguerite Duras: »Ljubimec«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.30 Z božičnega koncerta v Devinu. Dekliški zbor Devin vodi Herman Antonič; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 15.00 Potpuri; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Četrtekova srečanja.

■ PETEK, 23. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Marguerite Duras: »Ljubimec«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Kaj sanja naš Peter, ko spi?« (Vera Poljšak); 14.30 Krajevne stvarnosti: Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 24. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert v cerkvi sv. Jerneja na Opčinah; 12.00 Krajevne stvarnosti: Ta rozajanski glas (oddaja iz Rezije); 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; nato: Nekaj minut z...; 14.55 Ena se tebi je želja spolnila (Tatjana Rojc); 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Zorko Simčič: »Leto 0, en dan potem«. Božična legenda; 19.00 Večerni radijski dnevnik; 19.20 Napovednik; 19.25-01.00 »Božično pričakovanje«, sveti večer na Radiu Trst A. — Literarni in glasbeni utrinki; — (20.00) Koncert božičnih pesmi v goriški stolnici in moški zbor Mirko Filej iz Gorice (vodi Zdravko Klanjšček), mešani zbor Podgora (vodi Mirko Špacapan), moški zbor Štmaver (vodi Gabrijel Devetak), mešani zbor Rupa-Peč. Koncert je priredilo Združenje cerkvenih pevskih zborov iz Gorice 26. decembra lani; — (21.00) V srcu mir — za ta večer. V studiu z vami Sergej Verč; — (23.00) Kratka poročila, nato: Božična Razglednica, pripravil Saša Martelanc; (24.00) Polnočnica iz župnijske cerkve sv. Jerneja na Opčinah.

■ NEDELJA, 25. decembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Božični dnevnik« (Bruna Pertot); 10.35 Božične melodije; 11.00 Za smeh in dobro voljo; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Zorko Simčič: »Leto 0, en dan potem«. Božična legenda; 14.50 Božične melodije; 15.30 Naš športnik 1994; 17.00 Koncert božičnih pesmi v cerkvi sv. Duha v Devinu 26. decembra lani; 18.00 Mladi in mir.

■ PONEDELJEK, 26. decembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 9.00 Orkestralna glasba; 9.15 Marguerite Duras: »Ljubimec«; 9.30 Božične melodije; 10.00 Mladinski oder: »Male zvezdice veliki božični večer« (Mihael Jeras); 11.00 Kmetijski tednik; 12.00 Božična srečanja; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Škrat Čevljerad«. (Piše Majda Mihačič); 14.45 Praznični utrinek. Tanja Rebula: »Gospod, ne prištevaj jim tega greha«; 15.00 Potpuri; 15.30 Mladi val; 17.00 Mi in glasba; 18.00 »Vsako leto ob tem času sem čisto na koncu!...« Božična pisma Ivana Cankarja; 18.40 Za smeh in dobro voljo.

■ TOREK, 27. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Politično udejstvovanje dr. Ivana Marije Čoka; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Novakovi — družinske zgodbe iz naših dni; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Božične pesmi. Akademski pevski zbor Tone Tomšič iz Ljubljane vodi Stojan Kuret; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.15 Joža Šabjan: »Božična zgodba«.

■ SREDA, 28. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Obzornik; 9.10 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Novakovi — družinske zgodbe iz naših dni; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Božične pesmi. Mešani zbor Frančišek Borgia Sedej iz Števerjana vodi Tomaž Tozon; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Na goriškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba. »1909-1994«, 85 let Glasbene matice v Trstu (Gojmir Demšar); 18.00 Literarne podobe: Prosojni kelih poezije (Irena Žerjal).

■ ČETRTEK, 29. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kraji pod Grmado v letih 1914-1918; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Novakovi — družinske zgodbe iz naših dni; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Božične pesmi. Moški zbor Štmaver vodi Gabrijel Devetak; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale: Veš, poet, svoj dolg?; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Četrtekova srečanja.

■ PETEK, 30. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturne diagonale: Veš, poet, svoj dolg?; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Novakovi — družinske zgodbe iz naših dni; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Božične pesmi. Akademski pevski zbor Tone Tomšič iz Ljubljane vodi Stojan Kuret; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček; 14.30 Krajevne stvarnosti: Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 31. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.15 Filmi na ekranih; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert v cerkvi sv. Jerneja na Opčinah; 10.50 Uverture... k novemu letu! 12.00 Krajevne stvarnosti: Ta rozajanski glas (oddaja iz Rezije); 12.30 Glasba za vse okuse; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; nato: Nekaj minut z...; 15.00 Tu 362875. Z vami kramlja Sergej Verč; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Mala scena. Alojz Rebula: »Po galeriji Herodotovih muz«; 19.00 Večerni radijski dnevnik; 19.20 Leto 1994: Dogodki in ljudje, pripravil časnikarski oddelek; 20.30-00.30 SREČNO NOVO LETO, izredna oddaja za Silvestrovo z glasbenozabavnimi sporedi, voščili in razmišljanji malo za šalo, malo zares; (23.00) Kratka poročila.

“CORIUM” s.r.l.

IMPORT - EXPORT

TRST - ULICA CELLINI 2, ULICA MILANO 4/1
Tel. 040/660160 - Fax 040/660059 - Telex 461102

S GOSTILNA Sardoč

*vesel Božic
in srečno
novo leto*

PREČNIK, 1/B - Tel. 040/200871

ZIDARIČ S.N.C.

PAPIRNATI
PROIZVODI - CISTILA

NABREZINA, 120
Tel. 040/200232

draguljarna
malalan

NARODNA ULICA 28
OPIČINE (TRST) - TEL. 040/211465

Narodna in študijska knjižnica

zeli svojim
obiskovalcem
srečno novo leto

1995

ŽELEZNINA

TERČON

Nabrezina, 124
Tel. 040/200122

VESEL BOŽIČ
IN USPEŠNO NOVO 1995

Tržaška kreditna banka
Zadružna kraška banka
Zadružna kreditna banka Doberdob
Zadružna kreditna banka v Sovodnjah

ŽELIJO SREČNE PRAZNIKE
IN VABIJO NA
TRADICIONALNI NOVOLETNI KONCERT '95

*Simfonični Orkester
Mariborske Filharmonije
Dirigent Uroš Lajovic*

SALA TRIPCovich,
Trg Libertà 11 (pri Železniški postaji),
Trst, ponedeljek 2. januarja, ob 20.30

(Vstop z vabill, ki so na razpolago na sedežih bank)

Janko Jež**SPOMINI (21)****(Ob 50-letnici kapitulacije italijanske fašistične armade v Sloveniji)****Ameriški predlog**

Amerikanci so z Italijo ravnali najbolj širokogrudno. Njihovi strokovnjaki so mejo z Italijo načrtali tako, da so Italiji prepuščali še Pazin, staro politično in kulturno središče hrvaške Istre. Nato je meja v širokem loku zavijala proti vzhodni obali Istre in se pri Plominu nasproti Farezin iztekala v Kvarner na skrajnem severnem delu Cresa.

Spričo tako različnih predlogov je seveda moralo priti nujno do sklepanja kompromisov. Posamezne delegacije na mirovni konferenci v Parizu so se julija 1946 odločile za francoski predlog kot kompromisno rešitev. Jugoslovansko delegacijo je vodil zunanji minister Edvard Kardelj. Poskrbel je, da se jugoslovanski predlog in predlog Sovjetske zveze nista v ničemer nasprotovala. Za Trst je Jugoslavija ponujala status svobodnega mesta v realni uniji z Jugoslavijo, skratka to, kar se je splošno definiralo kot ustanovitev sedme jugoslovanske socialistične federativne republike. Temu predlogu so zahodni zavezniki odločno nasprotovali. Jugoslovanska vojska v Trstu je kot zaveznica sovjetske armade močno vznemirjala zahodne sile. Borba za Trst se je uokvirjala v začetek nastopajoče hladne vojne med zahodnim in sovjetskim taborom. Trst je moral biti daleč od neposrednega ali posrednega moskovskega dosega. Dovolj je preučevati evropsko zgodovino v preteklem stoletju. Poučen in zgovoren dokaz je v tem smislu Svetoštetfanski mir med carsko Rusijo in zahodnimi evropskimi državami pod vodstvom Velike Britanije. Tedaj so »in extremis« zaježili ruski vdor na Egejsko morje z bolgarskim posredovanjem. Zdaj pa so prav tako v zadnjem trenutku iste sile preprečile sovjetsko zasidranje v Trstu s posredovanjem Titove Jugoslavije. In dejansko so s tem zaenkrat zavrle najnovejši in nikakor ne zadnji ruski poskus dostopa do toplega morja, tokrat nekoliko severneje od Egejskega morja, in sicer do ne manj pomembnega Jadrana. To je zame dokaz, da bo Trst za Slovence ved-

no nedosegljiv, čeprav je prav Slovenija tista država, ki ima v novih razmerah največjo pravico do njega. Ta zavest ni odpoved, ampak le izraz dosegljivega oziroma nedosegljivega v političnem trenju. Če nas bo Trst potreboval, nas bo sam poiskal. Za to imamo dovolj priložnosti v okviru dosegljivih regionalnih povezovanj, ki so Italiji tako pri srcu, kadar gre za Istro. V okviru Evropske unije pa naj bi bilo takšno povezovanje skrajno olajšano.

Pod pritiskom je Jugoslavija mirovno pogodbo v Parizu podpisala. Izgubili smo Rezijo, Beneško Slovenijo, Kanalsko dolino in Gorico, dobili pa skoraj vso Primorsko in Slovensko Istro, Hrvatje pa vso ostalo Istro z Reko, vse jadranske otoke in Zadar. Zelo važna pa je bila ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja (STO), ki naj bi bilo samostojna država pod skrbništvom Združenih narodov. Upravljala naj bi ga guverner in demokratično izvoljeni parlament. Področje STO naj bi obsegalo ozemlje Trsta, Kopra in Buj. Ozemlje Trsta z okolico naj bi postalo cona A, ozemlje Kopra in Buj cona B STO. Meja med obema conama naj bi bila črta ločnica med zasedbenima armadama: angloameriška vojska prevzame upravo nad cono A, jugoslovanska armada pa upravo nad cono B. Jugoslavija se s tem ni strinjala. Prav tako ne Italija. Pod pritiskom svetovne konference sta obe pogodbo le podpisali z razumljivim tihim pridržkom, da bosta obe ovirali imenovanje guvernerja STO, da bi nova enotna oblast v smislu mirovne pogodbe ne zaživela.

Položaj na STO je bil zelo zapleten. Med vsemi prizadetimi državami je vladala velika politična in celo vojaška napetost. Italijanska suverenost na STO bi ostala v veljavi do imenovanja guvernerja, zato Italija ni imela nobenega interesa, da bi do tega imenovanja zares prišlo. Na daljši rok je računala z možnostjo plebiscita v coni A, če že ne v coni B STO. To je bilo tedaj splošno prepričanje med Italijani in mi smo morali voditi o tem račune.

Šlo je namreč za področje, na katerem naj bi bil uresničen prost dostop Slovencev na Jadran. Zato je bilo nujno, da se je tudi Akcijski odbor zelo zanimal za vse dogodke okoli STO. Italija bi se morala odreči suverenosti nad ozemljem STO. To bi se zgodilo z njenim pristankom na oživitve STO. To pa spet ne bi bilo v interesu Jugoslavije, kajti dokončni STO bi pomenil izgubo sedanje slovenske obale. Slovenija ne bi bila zedinjena! Zato si je bilo treba prizadevati, da se STO ne uresniči. Skratka, s pametno politiko bi bilo treba doseči, da pod pokroviteljstvom zahodnih zaveznikov pride do sporazumne razdelitve STO med Italijo in Jugoslavijo. To bi bilo v interesu obeh.

(Dalje)